

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Kateřina Kašná

**Arabské jaro v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu
Responsibility to Protect**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Hynek Melichar

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 27. 4. 2016

.....

Děkuji Mgr. Hynku Melicharovi za pomoc při vedení této diplomové práce.

Poděkování patří rovněž mému příteli a rodině za jejich podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Koncept Responsibility to protect.....	12
1.1. Pozadí vzniku konceptu R2P	12
1.2. Předchůdci R2P.....	15
1.3. Vývoj R2P v rámci OSN a současná podoba konceptu.....	17
1.3.1. První pilíř R2P	20
1.3.2. Druhý pilíř R2P.....	22
1.3.3. Třetí pilíř R2P	22
1.4. Shrnutí vývoje R2P po roce 2009	23
2. Libye	25
2.1. Libyjský režim před arabským jarem	25
2.2. Arabské jaro v Libyi a užití konceptu R2P	28
2.2.1. Rezoluce 1973.....	31
2.3. Aplikace kritérií R2P na situaci v Libyi	34
2.3.1. Spravedlivý důvod	34
2.3.2. Ochrana před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami.....	35
2.3.3. Autorizace Radou bezpečnosti, oprávněná autorita.....	35
2.3.4. Správný úmysl	36
2.3.5. Poslední prostředek.....	37
2.3.6. Přiměřenost prostředků	37
2.3.7. Rozumné naděje na úspěch.....	38
3. Sýrie.....	39
3.1. Syrský režim před arabským jarem	39
3.2. Arabské jaro v Sýrii a užití konceptu R2P.....	40

3.2.1 Užití chemických zbraní	44
3.2.2. Heterogenní opozice, nárůst vlivu ISIS	46
3.3. Aplikace kritérií R2P na situaci v Sýrii	47
3.3.1. Spravedlivý důvod	47
3.3.2. Ochana před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami	49
3.3.3. Autorizace Radou bezpečnosti, oprávněná autorita	49
3.3.4. Správný úmysl	50
3.3.5. Poslední prostředek	50
3.3.6. Přiměřenost prostředků	51
3.3.7. Rozumné naděje na úspěch	51
4. Komparativní analýza arabského jara v Libyi a Sýrii	53
4. 1. Komparace konfliktů	53
4.1.1. Shodné rysy	53
4.1.2. Odlišné rysy	54
4. 2. Komparace zapojení mezinárodního společenství	55
4. 3. Konflikt v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu R2P	59
4.3.1. Naplnění kritérií R2P k užití vojenského zásahu	59
4.3.2. Nedostatky konceptu R2P a jeho další uplatitelnost	61
Závěr	64
Seznam pramenů a literatury	67
Prameny	67
Literatura	69
Abstrakt	79
Abstract	79

Úvod

„Pokaždé jsme prohlašovali *už nikdy více*, abychom se zanedlouho ohlédli a znovu, se směsicí hněvu, nepochopení a studu se sami sebe ptali, *jak k tomu mohlo opět dojít?*“ Gareth Evans

Ochrana lidských práv patří již několik desítek let mezi velmi diskutovaná témata. Prevence a zastavení čtyř trestných činů, tedy genocidy, etnických čistek, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, představuje velkou výzvu současnosti. V minulosti lze nalézt velmi mnoho případů, ve kterých došlo k závažnému porušení lidských práv. Například počet obětí rwandské genocidy z roku 1994 je odhadován na 800 000 mrtvých (United Human Rights Council, 2016) a válka v Kosovu si vyžádala zhruba 13 000 obětí (Humanitarian Law Center in The Telegraph, 2009). Mezinárodní společenství přitom pokaždé zdůrazňovalo, že v budoucnosti je nezbytné takovým činům včas zabránit.

Po událostech ve Rwandě a Kosovu se mezinárodní společenství zavázalo k nalezení doktríny, která zajistí efektivní ochranu lidských práv. Za tuto doktrínu je považován koncept Responsibility to protect, jehož hlavní tezí je odpovědnost každého státu chránit své obyvatelstvo. V případě, že stát není schopen či ochoten splnit tuto povinnost, musí ochranu obyvatel zajistit mezinárodní společenství. Koncept byl poprvé využit v roce 2006 v Dárfúru, kdy Rada bezpečnosti přijala rezoluci 1706 o peacekeepingové misi v této zemi. V následujících letech byl koncept aplikován na řadu dalších konfliktů, přičemž mezi nejvíce diskutované patří konflikty v Libyi a Sýrii.

Konflikt v Libyi představuje zásadní zlom v praxi konceptu. V roce 2011 totiž v této zemi došlo k vojenské intervenci na základě rezoluce 1973 Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (OSN). Jednalo se o první vojenskou intervenci s přímým odkazem na koncept Responsibility to protect. Tato událost byla na akademické i politické půdě vítána a zavládlo přesvědčení, že koncept je skutečným nástrojem k ochraně lidských práv. Toto nadšení se však později změnilo v rozsáhlou kritiku a debatu o tom, proč nebyl podobný přístup realizován také během konfliktu v Sýrii, jenž v zemi trvá od března 2011 až do současnosti (března 2016). Na území Sýrie sice od září 2014 probíhá intervence mezinárodní koalice několika států a od září 2015 také intervence Ruska, avšak deklarovaným cílem těchto operací je boj proti džihádistické organizaci Islámský stát (ISIS), nikoliv ochrana obyvatelstva v důsledku selhání vlády.

Následující magisterská diplomová práce se proto věnuje fenoménu tzv. arabského jara v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu Responsibility to protect. Předmětem této práce je analýza a komparace aplikace konceptu Responsibility to Protect v Libyi a Sýrii. Autorka této práce se snaží ověřit následující hypotézu: *Intervence mezinárodního společenství v Libyi byla provedena v souladu s kritérii konceptu R2P*. Práce zároveň předpokládá, že *v případě syrského konfliktu nebyla naplněna všechna kritéria konceptu R2P, tudíž nedošlo k realizaci intervence za účelem ochrany civilního obyvatelstva*.

V této souvislosti si práce klade několik dílčích cílů. Prvním z nich je popsat klíčové události arabského jara v Libyi a Sýrii. Jako druhý cíl byla stanovena komparace vývoje arabského jara ve zmíněných zemích a také komparace přístupu významných mezinárodních aktérů ke jmenovaným konfliktům. Autorka práce v souvislosti s těmito cíly vymezila několik výzkumných otázek:

- *Jak se lišila aplikace konceptu Responsibility to protect na konflikt v Libyi a Sýrii?*
- *Jak se lišil přístup mezinárodního společenství ke konceptu Responsibility to protect v Libyi a Sýrii?*
- *Jaké nedostatky konceptu Responsibility to Protect se projeví v kontextu konfliktů v Libyi a Sýrii a jaká je jeho další uplatitelnost v praxi?*

Z metodologického hlediska je diplomová práce komparativní případovou studií, ve které je provedena analýza dvou případů. Vzhledem k rozsahu práce není cílem komplexní rozbor daného tématu, ale na základě analýzy aplikace konceptu Responsibility to Protect ve dvou zkoumaných zemích je sledováno, zda byla splněna kritéria konceptu pro realizaci vojenské intervence, jak se odlišuje využití konceptu v těchto zemích a efektivnost konceptu.

Časové, obsahové a geografické vymezení práce

Responsibility to protect je relativně novým konceptem, který se rozvíjí od 90. let 20. století. V následujícím desetiletí však došlo k překvapivě rychlému vývoji tohoto konceptu, a to i přes události z 11. září 2001 a následný důraz na boj proti terorismu. V anglické literatuře je pro název konceptu *Responsibility to protect* používána zkratka R2P nebo RtP. V české odborné literatuře doposud neexistuje jednotný překlad názvu.

Nejčastěji bývá používáno spojení *odpovědnost za ochranu*, s nímž operuje například Veronika Bílková (Bílková 2014). Dále je možné setkat se s názvem *odpovědnost chránit* nebo *povinnost chránit*. Vzhledem k tomu, že neexistuje konsenzus ohledně českého překladu, rozhodla se autorka této diplomové práce pro použití originálního názvu *Responsibility to protect*, zkráceně R2P.

Časové vymezení této práce zahrnuje 90. léta, kdy došlo k postupnému vzniku konceptu R2P. Koncept se dále vyvíjel od konce 90. let až do roku 2006, kdy byl přijat rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Práce se rovněž vztahuje na rok 2009, kdy byla generálním tajemníkem OSN představena pilířová struktura konceptu, a na následný vývoj. Další části práce se zaměřují především na období tzv. arabského jara ve dvou vybraných zemích, tedy na období od roku 2011 až do současnosti (březen 2016).

Arabské jaro je „*termín používaný pro povstání a protesty, které se konaly v oblasti Blízkého východu a severní Afriky od 18. července 2010*“ (Knoops, 2011:12). Arabské jaro bylo bezesporu klíčovým mezníkem v historii severní Afriky a Blízkého východu. Události začaly v Tunisku, jako reakce na upálení Mohameda Bouazizihho dne 17. prosince 2010 (Behr, 2012). Výsledkem tzv. arabského jara byla změna vlády v řadě států. V Tunisku byl nucen rezignovat prezident Ben Ali v lednu 2011, egyptský prezident Mubarak rezignoval v únoru 2011 a jemenský prezident Sálíh v listopadu 2011.

Tato diplomová práce je geograficky vymezena na dva zkoumané státy, a to Libyi a Sýrii. Autorka diplomové práce nezvolila pro svůj výzkum tyto dva konflikty náhodně. Jak již bylo uvedeno, oba konflikty vznikly za podobných okolností, tedy demonstracemi proti vládnoucímu režimu, které následně vedly k rozsáhlým bojům. Existuje však debata o odlišné reakci mezinárodního společenství.

V Libyi došlo po krátké době k intervenci NATO na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN a následný vývoj vedl ke změně režimu a smrti dlouholetého vládce Kaddáfího. Na druhou zkoumanou zemi, Sýrii, je v současné době směřována pozornost mezinárodního společenství. Snaha o sesazení dlouholetého režimu začala v březnu 2011, v následujícím roce však situace v zemi vyeskalovala až k občanské válce a rozsáhlé humanitární krizi. Následný vývoj událostí v Sýrii je velmi komplikovaný a zahrnuje mnoho zapojených aktérů. Kromě vládnoucího režimu a rebelů je to také kurdská menšina, organizace Hizballáh, fronta an-Nusra, Islámský stát (ISIS) a v neposlední řadě také zapojení mezinárodního společenství.

Metodologické postupy a struktura práce

Tato diplomová práce je členěna do čtyř hlavních kapitol dále rozdělených na jednotlivé podkapitoly. První kapitola vymezuje teoretický rámec práce. V úvodní části je vysvětleno pozadí vzniku konceptu R2P. V souvislosti se vznikem konceptu je nutné popsat jeho návaznost na koncept humanitární intervence, dále na tzv. *sovereignty as responsibility* Francise Denga a Roberty Cohen a v neposlední řadě také na vznik Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu (ICISS). V kapitole je následně představen přímý vývoj konceptu R2P a míra jeho internalizace v rámci OSN. V posledních částech kapitoly budou podrobně popsány tři pilíře, na nichž je koncept založen. Pilířová struktura R2P byla představena generálním tajemníkem OSN v roce 2009, proto se bude tato část práce opírat zejména o klíčový dokument Pan Ki-muna. V závěru kapitoly nebude opomenut ani vývoj v posledních letech.

Druhá kapitola se zabývá událostmi arabského jara v Libyi a je rozdělena do tří podkapitol. V první z nich je krátce představena situace v zemi před vypuknutím arabského jara, konkrétně tedy režim Muammara Kaddáfího, jenž v zemi existoval od 70. let. Následně se autorka věnuje samotnému vývoji arabského jara v zemi. V této části je obsažena také analýza rezoluce 1973 Rady bezpečnosti autorizující vojenský zásah v Libyi. Kapitola reflektuje postoje významných světových aktérů k tomuto konfliktu a sleduje užití konceptu R2P. V rámci třetí podkapitoly je zhodnoceno splnění kritérií doktríny R2P k použití vojenské intervence.

Třetí kapitola se týká arabského jara v Sýrii a je strukturována stejně jako kapitola druhá. V úvodu je nejprve přiblížen dlouholetý syrský režim. Hlavním obdobím této kapitoly jsou nicméně události od března roku 2011, kdy proběhlo několik protestů proti oficiální syrské vládě, a následný průběh občanské války až do současnosti (tedy března roku 2016). Stejně jako v druhé kapitole je zkoumán postoj významných světových aktérů a užití konceptu R2P. V závěru této kapitoly je zhodnoceno splnění kritérií R2P k použití vojenské intervence.

Předmětem diplomové práce není podrobná analýza konfliktu v Libyi a Sýrii. Zkoumané konflikty jsou velmi komplikované, zahrnují mnoho zapojených aktérů a významným faktorem je také aktuálnost a neukončenost konfliktů. Práce si tedy klade za cíl přiblížit klíčové momenty obou konfliktů a následně provést jejich komparaci s ohledem na kritéria konceptu R2P. Tato komparace je předmětem čtvrté kapitoly. V první podkapitole jsou popsány shodné a odlišné rysy arabského jara ve zkoumaných

zemích. Následně kapitola porovnává přístupy jednotlivých mezinárodních aktérů a naplnění kritérií R2P. V závěru práce jsou představeny základní nedostatky R2P, které se v kontextu zkoumaných konfliktů objevily.

Analýza literatury

Konceptu R2P se věnuje několik významných zahraničních vědců. Mezi přední autory patří Gareth Evans, který společně s Mohamedem Sahnoun a podporou kanadské vlády založil ICISS. Komise vznikla za účelem vytvořit a prosadit nový koncept, jehož hlavní myšlenkou bude ochrana obyvatelstva. Významným zdrojem v této diplomové práci je zpráva *Responsibility to Protect* publikovaná komisí v roce 2001. Ve zprávě byly shrnuty hlavní myšlenky a principy nově vznikajícího konceptu. Kromě nutnosti preventivních opatření k ochraně obyvatelstva popisuje zpráva také kritéria pro případ, kdy je nutný vojenský zásah. Tato kritéria navazují na doktrínu spravedlivé války a budou využita v rámci druhé a třetí kapitoly.

Dalším významným autorem je Alex J. Bellamy, profesor mezinárodních vztahů a výkonný ředitel Asia-Pacific Centre for the Responsibility to Protect. Ve své odborné práci *The Responsibility to Protect and the Problem of Military Intervention* se autor věnuje vývoji konceptu R2P, popisuje dvě hlavní doktríny, na jejichž základě R2P vznikl. Autor se do jisté míry staví kriticky ke zprávě ICISS a upozorňuje na její přílišný zájem o vojenskou intervenci, což dle Bellamyho bylo hlavním důvodem, proč principy ICISS nebyly přijaty mezinárodním společenstvím. Velmi přínosná je také jeho práce *The Responsibility to Protect – Five Years On*, ve které se autor zabývá efektivitou a mírou internalizace konceptu.

Magisterská diplomová práce dále čerpá z oficiálních internetových stran think tanku Global Centre for the Responsibility to Protect (GCR2P), kde je k dispozici mnoho studií na zpracované téma. Dalším důležitým zdrojem je koalice neziskových organizací International Coalition for the Responsibility to protect (ICRtoP), která má za síl prosazovat koncept R2P ve světě a zajistit jeho efektivnost.

Vzhledem k tomu, že dané téma doposud nebylo zpracováno mnoha českými autory, pracovala autorka především s pracemi zahraničních akademiků, organizací a think tanků. Z českých autorů je čerpáno z práce Veroniky Bílkové působící v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. Bílková se stejně jako Bellamy věnuje přínosům a

nedostatkům konceptu, dále také zkoumá implementaci konceptu v praxi a zapojení České republiky.

Mezi internetové zdroje patří řada dokumentů OSN. Z těchto zdrojů bylo čerpáno v teoretické části práce k deskripci vývoje konceptu R2P. Významným zdrojem je například rezoluce 1674 Rady bezpečnosti, ve které byl koncept finálně přijat v rámci OSN. Přijatý koncept se však od původní zprávy ICISS z roku 2001 odlišuje v několika aspektech. Současná podoba konceptu byla popsána generálním tajemníkem OSN v dokumentu *Implementace R2P*. Pro autorku diplomové práce je zpráva Pana Ki-muna důležitým zdrojem, neboť právě zde byla popsána pilířová struktura R2P.

Komparativní analýzu výše zmíněných dokumentů OSN a ICISS provedl Carsten Stahn v práci *Responsibility to protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm?* Hlavním argumentem autora je, že úspěch a relativně rychlý vývoj konceptu R2P je dán jeho možností interpretovat jej různými způsoby. Dále upozorňuje na fakt, že žádný z dokumentů nemá podobu závazné právní normy, což se zásadně podílí na efektivitě konceptu.

Téma arabského jara v Libyi a Sýrii je stále velmi aktuální, což také ovlivnilo výběr použitých zdrojů. Kromě rezoluce Rady bezpečnosti 1973, která byla významným mezníkem pro události v Libyi, využívá autorka této práce zejména internetových zdrojů. Tyto zdroje totiž obsahují více aktuálních informací než je tomu u zdrojů tištěných. Jedná se o respektované cizojazyčné servery, zejména The Guardian, British Broadcasting Corporation (BBC) či Reuters.

1. Koncept Responsibility to protect

Cílem první kapitoly je představit R2P jakožto významný koncept, jehož rapidní vývoj vedl k přijetí Radou bezpečnosti OSN. R2P vznikl v důsledku změn, které nastaly po konci studené války. První část kapitoly proto sumarizuje spojitost konceptu s transformací mezinárodního systému, respektive upozorňuje na jeho návaznost na bezpečnost, suverenitu, lidská práva a humanitární intervenci. Následně budou představeny dva významní teoretičtí předchůdci R2P, a to tzv. *sovereignty as responsibility* Francise Denga a Roberty Cohen a zpráva ICISS *Responsibility to protect*. Hlavní částí této kapitoly bude vývoj konceptu v rámci OSN. Budou zmíněny hlavní dokumenty týkající se R2P a dále pilířová struktura konceptu. V kapitole bude mimo jiné také zhodnocena míra internalizace konceptu v rámci mezinárodního společenství a jeho vývoj v posledních letech.

1.1. Pozadí vzniku konceptu R2P

Bezpečnost byla tradičně chápána jako ohrožení státní suverenity, teritoria či zájmů, a to zejména ze strany externího agresora. Válka a státní bezpečnost formovaly diskurs mezinárodních vztahů po velmi dlouhou dobu. Konec studené války a nástup globalizace však představuje zásadní změnu mezinárodního systému. Vedle státocentrického přístupu se prosazuje paradigma, které je více než na stát orientováno na jednotlivce (Oluwadare, 2013: 2).

V souvislosti s touto změnou se znovu prosazuje koncept lidské bezpečnosti. Významným mezníkem bylo vydání Zprávy o lidském rozvoji v roce 1994. Ve zprávě byly popsány dva aspekty lidské bezpečnosti, kterými jsou „*bezpečnost před chronickými hrozbami jako je hlad, nemoci a represe,*“ a dále „*ochrana před náhlými narušeními každodenního života*“ (United Nations 1994: 23). Koncept tedy nepředpokládá pouze vojenskou bezpečnost, ale bylo stanoveno několik kategorií hrozeb lidské bezpečnosti. Jedná se o kategorii ekonomickou, potravinovou, zdravotní, environmentální, personální, komunitní a politickou. V doktríně lidské bezpečnosti je vyžadováno politické zapojení na národní i mezinárodní úrovni. Ve zprávě je v neposlední řadě zdůrazňována prevence a nezbytnost efektivního systému včasného varování (Tamtéž: 24–38).

Ochrana lidských práv tedy představuje jednu z hlavních výzev 90. let. Další důležitou změnou, kterou je nutno v kontextu R2P zmínit, je povaha ozbrojených konfliktů. Na místo mezistátních konfliktů se po konci studené války objevil velký počet nových vnitrostátních konfliktů tvořících až 80 % z celkového počtu. Některé z nich vyeskalovaly v rozsáhlou humanitární krizi s velkým počtem civilních obětí (Oluwadare, 2013: 3).

Důležitým aspektem je v této souvislosti také role států. Během Vestfálského systému existoval předpoklad, že suverénní stát je nejlepším poskytovatelem ochrany svých obyvatel. Po konci studené války se však tato role státu jeví jako diskutabilní. Suverénní vlády naopak často obyvatelstvo perzekuuji a podílejí se na jejich násilném zabití. Velký počet civilních obětí následně zintenzivnil debatu o humanitární intervenci, definovanou jako situace, kdy je použita síla k ochraně lidských práv (Jubilut 2012: 310–311).

Myšlenka morálního ospravedlnění použití ozbrojených sil se samozřejmě objevila mnohem dříve než v 90. letech. Počátky sahají až do starověku a jsou spojeny s formováním křesťanství a řecko-římské filozofie. K dalšímu vývoji tzv. teorie spravedlivé války přispěli svými díly např. sv. Augustýn, Tomáš Akvinský, Hugo Grotius, z autorů 20. století se jedná mimo jiné o Michaela Walzera (Jokic 2012: 91–95). V konceptu spravedlivé války byla vymezena tři kritéria, která by měla být dodržována. Jedná se o:

- 1) Jus ad bellum (právo na válku) – například jasná příčina pro vstup do konfliktu (fyzické násilí), vyhlášení války autoritou, dobrý úmysl, pravděpodobnost úspěchu a poslední řešení,
- 2) Jus in bello (právo ve válce) – například legitimní cíl, přiměřenost útoku, zodpovědnost jednotlivců,
- 3) Jus post bellum (spravedlnost po válce) – například klid zbraní, nutnost vyhnout se špatnému zacházení s nevinnými atd. (Orend 2002).

Dietrich však upozorňuje, že i přes tyto stanovené principy je téma vojenské intervence na území jiného státu velmi kontroverzní (Dietrich 2013: 326–327). Suverenita a nezasahování do vnitřních záležitostí státu je totiž základním principem

Charty OSN¹. Jedinou výjimku stanovuje článek 51, a to jako situaci, kdy Rada bezpečnosti rozhodne, že nastalo ohrožení pro mezinárodní mír a bezpečnost (United Nations 1945: 10–11). Dále je v kapitole VII² Charty popisována nutnost autorizace intervence Radou bezpečnosti. Situace, kdy stát nebo skupina států provede vojenský zásah bez autorizace Rady, se označuje jako unilaterální humanitární intervence. Tento druh intervence je ještě více problematickým a kontroverzním (Garwood-Godwers 2013: 596).

Cronogue upozorňuje, že státy při rozhodování o vojenském zásahu zohledňují primárně své politické, ekonomické a další strategické cíle. Intervence je dle autora realizována pouze v případě, že existuje reálná šance na úspěch. Pokud jsou náklady a rizika příliš vysoké, státy se velmi často odvolávají na principy Charty OSN a intervence tudíž není provedena (Cronogue 2012: 131–136).

Odpůrci vojenské intervence se odkazují na principy ukotvené v Chartě OSN a upozorňují, že omezení státní suverenity jiným státem je nepřípustné. Státy, které naopak humanitární intervenci podporují, argumentují tím, že se jedná o mnohdy jediný způsob jak prosadit dodržování lidských práv. Debata o kontroverzním konceptu humanitární intervence vedla ke snaze nalézt novou doktrínu s jasnými pravidly a legálním ukotvením v mezinárodním právu, díky které bude zabráněno porušování lidských práv (Jubilut 2012: 310). Objevují se proto dva významné koncepty, které mají dle Bellamyho a dalších autorů přímý vliv na vznik R2P. Jedná se o tzv. *sovereignty as responsibility* autorů Francise Denga a Roberty Cohen z Brookings Institution a dále o zprávu ICISS s názvem *Responsibility to protect* z roku 2001 (Bellamy 2008: 617).

¹ Článek 2, odstavec 4 Charty OSN výslovně stanovuje: „*všichni členové se vstříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.*“

² Článek 39 zní: „*Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.*“

1.2. Předchůdci R2P

První předchůdce konceptu R2P byl představen v roce 1993. V souvislosti s nárůstem vnitřních konfliktů razantně narůstal počet tzv. vnitřně přesídlených osob (IDPs) definovaných jako „osoby nebo skupiny osob, které byly donuceny opustit své domovy či místo obvyklého pobytu v důsledku nebo ve snaze vyhnout se dopadům ozbrojeného konfliktu, situace všeobecného násilí, porušování lidských práv nebo přírodních či člověkem způsobených katastrof, a kteří nepřekročili mezinárodně uznávané hranice“ (The Office of the UN High Commissioner for Human Rights 2013). Jednalo se o velmi zranitelnou skupinu obyvatel, která na rozdíl od uprchlíků neměla mezinárodní ochranu. Generální tajemník OSN proto v roce 1993 jmenoval Francise Denga jako zvláštního představitele pro IDPs. Deng následně spolu s Robertou Cohen vytvořil koncept *Sovereignty as responsibility* (Bellamy 2008: 618–620).

Dle tohoto konceptu má stát zajistit dobré podmínky pro život obyvatel, a pokud v této povinnosti selže, musí pozvat a uvítat mezinárodní asistenci. Touto asistencí se rozumí diplomatická nebo také vojenská pomoc. Jak z názvu konceptu vyplývá, suverenita je chápána jako odpovědnost každého státu, proto je k intervenci nutný souhlas domácí vlády. Pokud vláda souhlas neposkytne, musí mezinárodní společenství využít diplomatických prostředků (Cohen 2003: 3). Principy byly ukotveny v zákonech mnohých států (např. Burundi, Kolumbie, Filipín a Srí Lanky) a také přijaty řadou mezinárodních sdružení a organizací (Bellamy 2008: 619). Ke správnému fungování konceptu je nezbytná existence a dohled vyšší autority. Obecně je za tuto autoritu považována Rada bezpečnosti (Tamtéž).

Druhým významným mezníkem, který vedl k rozvoji konceptu R2P je reakce na rostoucí počet nových ozbrojených konfliktů a humanitárních krizí. Ve snaze zabránit událostem podobným Rwandě, Srebrenici či Kosovu byla na podnět generálního tajemníka OSN Kofiho Annana založena ICISS. Významnou roli při jejím vzniku měla Kanada, mezi hlavní představitele Komise patřil bývalý ministr zahraničí Austrálie Gareth Evans a alžírský diplomat Mohamad Sahnou (Bílková 2014: 10). ICISS vydala v roce 2001 zprávu *Responsibility to protect*.

Zpráva představuje zásadní rekonceptualizaci humanitární intervence k ochraně lidských práv. Základní tezí zprávy je povinnost státu chránit obyvatele. Pokud stát tuto základní povinnost není schopen nebo ochoten splnit, pak princip neintervence a státní

suverenity ustupuje principu odpovědnosti za ochranu. Bílková poukazuje na spojitost zprávy ICISS z roku 2001 s doktrínou spravedlivé války (Tamtéž: 11).

Stejně jako v konceptu spravedlivé války i ve zprávě ICISS je stanoveno několik podmínek, za nichž je možné využít vojenskou sílu vůči jinému státu. ICISS jako jednu z podmínek pro intervenci uvádí velký počet obětí. Ve zprávě však není specifikováno, jaké množství obětí je považováno za velké. Státy by měly zasáhnout v případě, že se pácháno lidské utrpení (tj. spravedlivá příčina). V takovém případě je nutné zapojení mezinárodního společenství, které je povinno zajistit ochranu obyvatel (ICISS 2001: 12–13).

Ve zprávě je kladen důraz zejména na preventivní a diplomatická opatření. Jako nejzazší řešení byl považován vojenský zásah (Tamtéž). Bellamy však toto tvrzení vyvrací a tvrdí, že hlavním zájmem ICISS byla intervence, které je ve zprávě věnován největší prostor. Celkem devět z 85 stran je věnováno prevenci, 16 stran odpovědnosti za prevenci a obnovu a 32 stran se týká intervence (Bellamy 2008: 621).

ICISS se ve zprávě věnuje autorizaci intervence. Za hlavní autoritu je považována Rada bezpečnosti OSN, nicméně jsou popsány také alternativní mechanismy k odsouhlasení intervence. V případě, že některý ze členů Rady bezpečnosti využije právo veta, může být dle ICISS intervence odsouhlasena také Valným shromážděním nebo některou regionální organizací (ICISS 2001: 12–13).

Zpráva R2P představuje nový směr v řešení humanitárních krizí. Na rozdíl od kontroverzní debaty o humanitární intervenci byla myšlenka odpovědnosti za ochranu pro mnohé státy přijatelnější (Bellamy 2008: 620). Přesto zpráva nezískala očekávanou podporu. Hlavním důvodem bylo datum vydání zprávy v prosinci roku 2001, tedy velmi krátkou dobu po teroristických útocích z 11. září. Hlavním zájmem mezinárodního společenství se v této době staly teroristické útoky a proliferace zbraní hromadného ničení. Naproti tomu otázka prevence a zastavení genocidy a dalších zločinů porušující lidská práva částečně ustoupila do pozadí. Během krátké doby však došlo ke změně, a to z důvodu pokračujících humanitárních katastrof, např. v Dárfúru (ICRtoP 2013). Koncept následně získal řadu významných podporovatelů včetně generálního tajemníka Kofiho Annana. Díky narůstající podpoře se začal koncept R2P velmi rychle vyvíjet (Bílková 2014: 11).

Překvapivě velkou podporu získal koncept v afrických státech, které zpočátku zastávaly kritický postoj a koncept vnímaly jako nový druh *západního imperialismu* (Dietrich 2013: 326–327). Přesto však následně došlo k obratu a k přijetí R2P těmito

státy. Prvním významným dokumentem s odkazem na R2P je Zakládající akt Africké unie, ve kterém je sice zdůrazňována suverenita členských států, avšak článek 4 (h) výslovně ustanovuje „*právo Unie zasáhnout ve členském státu na základě rozhodnutí Shromáždění, a to v případě závažné situace, jmenovitě válečných zločinů, genocidy a zločinů proti lidskosti*“ (African Union 2000).

1.3. Vývoj R2P v rámci OSN a současná podoba konceptu

Další vývoj konceptu je spojen s debatou o reformě OSN. V roce 2004 se konal *Panel na vysoké úrovni o hrozbách, výzvách a změně*, po němž byla zveřejněna zpráva s názvem *Bezpečnější svět: naše společná odpovědnost*. OSN ve zprávě poprvé vyjádřila souhlas s konceptem a bylo uvedeno, že primární zodpovědnost za ochranu obyvatel má stát. V případě, že stát není schopen nebo ochoten tuto odpovědnost splnit, je tato odpovědnost přenesena na mezinárodní společenství (United Nations 2004: 65–66).

Na výsledky panelu navázal v březnu 2005 generální tajemník OSN zprávou *Ve větší svobodě: k rozvoji, bezpečnosti a lidským právům pro všechny*. Kofi Annan ve zprávě vyjádřil svůj souhlas s konceptem a vyzval k podpoře jeho dalšího rozvoje (United Nations 2005a). V březnu 2005 přispěla k debatě o reformě OSN také Africká unie tzv. Ezulwinským konsensem. Členové Unie tak definitivně přijaly principy R2P a uznaly rozhodující úlohu Rady bezpečnosti při použití síly v situacích, kdy jsou páčány závažné zločiny jmenované již v článku 4 (h) Zakládajícího aktu (Africká unie, 2005).

V říjnu stejného roku se konal Světový summit, na kterém byl Valným shromážděním koncept R2P oficiálně přijat. V rozsáhlém osmatřicetistránkovém *Závěrečném dokumentu* Summitu jsou však konceptu věnovány pouze dva odstavce, v nichž je uvedena povinnost každého státu ochránit jeho obyvatele před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločinům proti lidskosti. Zároveň je v dokumentu uvedeno, že státům musí být v této činnosti poskytnuta podpora mezinárodního společenství. V dokumentu je popisována také nutnost kolektivního zásahu v případě, že stát není schopen svou povinnost ochrany obyvatel zajistit. Je zdůrazňováno, že zásah musí být v souladu s Chartou OSN a po očividném selhání všech ostatních mírových řešení (United Nations 2005b: 30).

Finálně byl R2P schválen v dubnu 2006 rezolucí 1674 Rady bezpečnosti, která se týkala ochrany civilistů v ozbrojených konfliktech. V rezoluci byl znovu potvrzen závěr Světového summitu a odstavce 138 a 139 popisující „*odpovědnosti za ochranu populace před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti*“ (United Nations 2006a: 2). Stahn označuje přijetí R2P Radou bezpečnosti jako významný zlom v mezinárodním právu. Nastal obrat od suverenity státu a vládnoucích elit k systému, který upřednostňuje lidskou bezpečnost a ochranu zájmů určité komunity (Stahn 2007: 100–101).

Samotnému schválení konceptu Radou bezpečnosti však předcházela dlouhá debata o jeho podobě. R2P byl sice pro státy přijatelnější než koncept humanitární intervence, přesto se však řada vlád obávala, že bude sloužit jako nástroj k legitimizaci vojenské intervence (Bellamy 2008: 616). Skeptický postoj mohl být pozorován zejména u států s tradičním důrazem na státní suverenitu a politiku nezasahování. Garwood-Gowers zmiňuje například zdrženlivý postoj Číny, Ruska a řady nezápadních zemí (Garwood-Gowers 2013: 597).

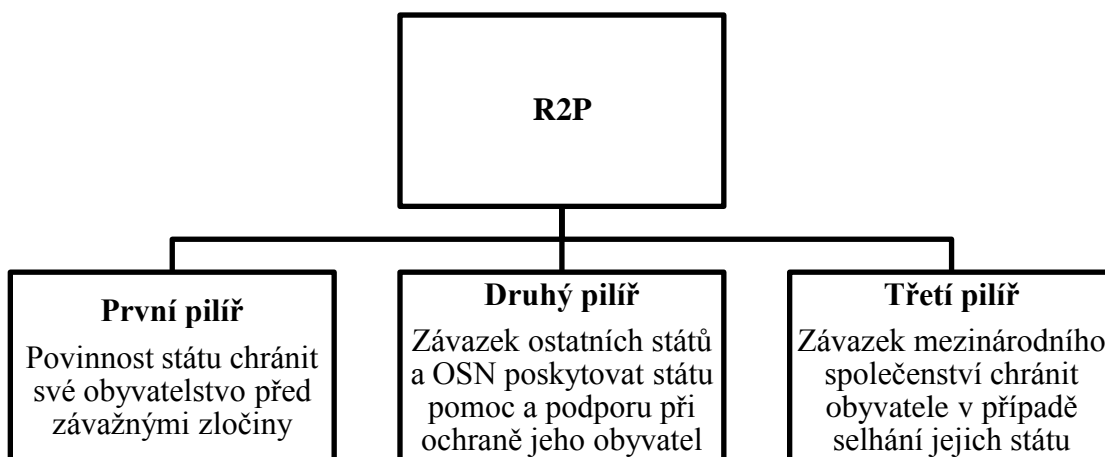
Současná podoba konceptu do jisté míry vychází z výše popsaných prací o IDPs a zprávy ICISS *Responsibility to protect*. Přesto je však koncept v mnoha aspektech odlišný (Bellamy, 2008: 633). Oproti verzi ICISS z roku 2001 došlo ke změnám zejména v otázce vojenského zásahu. Hlavním důvodem k této změně byla výše popsaná kritika některých států. Intervence proto musí být odsouhlasena výlučně Radou bezpečnosti. Použití alternativních mechanismů, tedy souhlas Valného shromáždění či regionální organizace, bylo vyjmuta. Zásah má být odsouhlasen v případě, že je páchána genocida, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti či etnické čistky (dříve podmínka velkého počtu obětí) a dále pokud stát zjevně selhává ve své povinnosti chránit obyvatele (dříve podmínka neochoty nebo neschopnosti státu zajistit ochranu obyvatel a zastavit násilí) (Garwood-Gowers 2013: 598).

Upravená verze konceptu byla pro mnohé jeho příznivce zklamáním. Během debaty v rámci OSN věnovaly členské státy pozornost méně kontroverzním částem konceptu, tedy prevenci a budování kapacit, aby došlo k prosazení konceptu (Garwood-Gowers 2013: 597-599). Naopak část týkající se vojenského zásahu je velmi vágní a není stanoveno kdy a za jakých podmínek je nutné zásah provést. Podmínka, která je v dokumentu Valného shromáždění popsána, tedy autorizace vojenského zásahu Radou bezpečnosti, existovala již před konceptem a není tedy inovativní (Chesterman citován in Garwood-Gowers 2013: 599).

Na další problém upozorňuje Stahn, který uvádí, že koncept byl mezinárodním společenstvím přijat za tak krátkou dobu především díky jeho možnosti interpretovat jej různými způsoby. R2P je často označován jako nově vznikající norma, avšak v žádném výše zmíněném dokumentu nebyl R2P přijat jako právně závazná norma (Stahn 2007). Nabízí se tedy otázka uplatnitelnosti konceptu v praxi. Rada bezpečnosti již několikrát nebyla schopna přijmout potřebné kroky k reakci na určité porušování lidských práv. Příkladem může být situace v Barmě v roce 2007. Velká Británie a Spojené státy americké (USA) předložily návrh na přijetí rezoluce, která by požadovala demokratické změny ve vládě Barmy. Během hlasování v Radě bezpečnosti byl však návrh vetován Ruskem, Čínou a Jižní Afrikou. Hlavním důvodem k zamítnutí bylo nezasahování do vnitřních záležitostí dané země (ICRtoP 2007).

V souvislosti s tímto problémem začala v rámci OSN debata o právní závaznosti R2P. Hlavní úlohu při iniciaci debaty měl nově zvolený generální tajemník Pan Ki-mun. Jeho osobní závazek k principům R2P zdůraznil mimo jiné také ve svém projevu v Berlíně v roce 2008 (ICRtoP 2013). Ve stejném roce následně zřídil funkci zvláštního poradce po R2P. Tuto pozici zastával nejprve Edward Luck, od roku 2013 do současnosti vykonává tuto funkci Jennifer Welsh. Hlavní činností poradce je spolupracovat se zvláštním poradcem pro prevenci genocidy a prosadit další konceptuální, politický a institucionální vývoj R2P (Office of the Special Adviser on the Prevention of Genocide 2014). Luck usiloval o přesnou interpretaci R2P a výsledkem jeho diplomatických snah byla zpráva *Implementace R2P* vydaná generálním tajemníkem v roce 2009 (Bellamy 2010).

Generální tajemník vymezil ve zprávě komplexní strategii k implementaci R2P. Stanovil tři pilíře R2P, o nichž Pan Ki-mun poprvé mluvil již ve svém projevu v Berlíně, a poskytl jejich detailní popis (United Nations 2009). Zároveň upozornil, že R2P má být „*narrow but deep*“. *Narrow* (úzký) znamená zaměření R2P výlučně na čtyři jmenované zločiny. *Deep* (hluboký) ve smyslu široké řady nástrojů sloužících k ochraně obyvatel proti těmto zločinům (Tamtéž). Opatření spadající do jednotlivých pilířů popisuje Pan Kimun ve zprávě. Bílková znázornila vztah mezi pilíři pomocí grafu a upozorňuje, že jednotlivé pilíře nejsou hierarchicky uspořádány a platí jejich rovnocennost. Zároveň není nezbytná jejich následnost, tedy třetímu pilíři nemusí nutně předcházet první dva pilíře.

Tabulka 1 Zjednodušené schéma trojpilířové struktury R2P

Zdroj: Bílková, Veronika: Informační materiál o pojmu a obsahu koncepcie odpovědnosti za ochranu. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 2014, s. 15.*

1.3.1. První pilíř R2P

První pilíř přímo vychází z paragrafu 138 Závěrečného dokumentu z roku 2005. Jeho obsahem je povinnost každého státu chránit své obyvatelstvo před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. Pro lepší pochopení prvního pilíře R2P je nutná také znalost základních definicí těchto zločinů. Genocidou se rozumí „plánované vyvraždění určité etnické, náboženské nebo národní skupiny osob nebo její části, a jejím cílem je tedy národ či národy fyzicky zlikvidovat, tj. vyhladit“ (Naimark 2006: 9). V minulosti se jednalo například o genocidu Arménů v roce 1915 či Holocaust (Tamtéž).

Válečné zločiny jsou definovány v článku 8 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (ICC), přičemž válečným zločinem se dle Statutu rozumí závažné porušení Ženevských úmluv z 12. srpna 1949 (např. úmyslné zabití či mučení), dále se jedná o jiná závažná porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v uznávaném rámci mezinárodního práva (např. úmyslné útoky proti civilním osobám a objektům). Statut nevymezuje zločiny pouze v rámci mezinárodních konfliktů, ale navíc definuje válečný zločin jako ostatní závažná porušení zákonů a

zvyklostí platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy, například braní rukojmích či těžké urážky lidské důstojnosti (International Criminal Court 2002).

Etnická čistka je popisována jako proces, při kterém je hlavním cílem „*odstranit určitý národ z konkrétního teritoria, jinými slovy zbavit se ho a zmocnit se území, které obývá*“ (Naimark 2006: 9). Zločiny proti lidskosti jsou dle článku 7 Římského statutu ICC činy „*spáchané v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku*“ (International Criminal Court 2002). ICC mezi tyto zločiny řadí např. vraždu, vyhlazování, zotročování, deportaci nebo násilný přesun obyvatelstva, mučení či znásilnění.

Ochrana obyvatel před výše popsány zločiny je primární odpovědností každého jednotlivého státu. Co se týče prvního pilíře, není pochyb, že se jedná o normu. Ještě před vznikem R2P byly totiž v mezinárodním humanitárním právu stanoveny předpoklady, jak se má stát chovat vůči svým obyvatelům (Bellamy 2010: 160). Pan Kimun ve zprávě připomíná, že i přes jasný závazek k této normě, nejsou některé státy schopny či ochotny ji dodržovat. Proto vyzývá k dalšímu výzkumu, proč některé státy tíhnou k násilí, zatímco jiné nikoliv (United Nations 2009).

Významným a prvním jmenovaným bodem prvního pilíře jsou preventivní opatření k ochraně obyvatel. Generální tajemník v dokumentu upozorňuje, že všechny jmenované zločiny se v minulosti vždy odehrály úmyslně a po předešlé přípravě a plánování. Každý stát proto musí situaci v zemi monitorovat a včas zamezit realizaci jmenovaných zločinů (United Nations 2009). Bílková jako příklad preventivních opatření uvádí tzv. DDR programy. Tyto programy se skládají ze tří částí, a to odzbrojení, demobilizace a reintegrace bojovníků. Programy byly implementovány mimo jiné v Haiti, Libérii či Somálsku (Bílková 2014: 16).

V případě, že se jmenovaným zločinům nepodaří předejít a skutečně dojde k porušení mezinárodního práva, je stát je povinen ihned podniknout takové kroky, aby bylo protiprávnímu jednání zabráněno a ochrana obyvatelstva znovu zajištěna. První pilíř dle Bílkové dokládá, že v konceptu R2P není usilováno o potlačení suverenity států, nýbrž se usiluje o odpovědné chování suverénních států (Tamtéž).

1.3.2. Druhý pilíř R2P

Jednotlivé státy jsou na různých úrovních rozvoje. S tím může souviset také schopnost státu splnit povinnosti popsané v prvním pilíři. Z tohoto důvodu je nezbytná spolupráce jednotlivých států a jejich zapojení do regionálních či světových organizací. Díky tomu dojde k lepší implementaci lidských práv a standardů mezinárodního práva a tím k prevenci závažných zločinů (United Nations 2009: 13).

Zpráva generálního tajemníka jmenuje například „Africký mechanismus vzájemného hodnocení“ vzniklého v rámci Nového partnerství pro africký rozvoj a dále například kritéria pro členství v Evropské unii. Významnou roli má samozřejmě OSN, která má státům pomáhat budovat kapacity k ochraně jejich obyvatel, a to prostřednictvím programů na ekonomický rozvoj, snižování nerovnosti, zvýšení vzdělání, posílení právního státu apod. (Tamtéž).

1.3.3. Třetí pilíř R2P

Třetím pilířem se rozumí odpovědnost mezinárodního společenství včasně a rozhodně zareagovat na selhání vlády v její povinnosti chránit obyvatele. Koncept R2P není synonymem humanitární intervence definované již v úvodu této kapitoly. Na rozdíl od humanitární intervence totiž zahrnuje R2P širokou řadu opatření pro případné selhání státu. Primárním prostředkem tedy není vojenský zásah, k němu dokonce nemusí dojít (ICRtoP 2011). Prostředky lze kategorizovat na mírová opatření v souladu s kapitolou VI Charty OSN, dále na spolupráci regionálních a subregionálních organizací v souladu s kapitolou VIII Charty OSN a v neposlední řadě na donucovací opatření v souladu s kapitolou VII (United Nations 2009).

Prvním opatřením mohou být monitorovací mise jmenované generálním tajemníkem, Radou bezpečnosti, Valným shromážděním či Radou pro lidská práva. Tyto mise vyšetřují a podávají zprávy o porušování lidských práv. Mezi další opatření se řadí systém včasného varování a sdílení informací v rámci OSN a regionálních organizací. Součástí třetího pilíře je také preventivní diplomacie, tzn. vyslání diplomatů či jmenování velvyslance, který bude iniciovat dialog (ICRtoP 2011). V neposlední řadě se jedná o cílené sankce, mezi které patří:

- 1) diplomatické sankce - přerušení diplomatických styků či například vyloučení státu z mezinárodní organizace,
- 2) zákazy cestování - zákaz cestování pro jednotlivce, úplný zákaz cestování pro všechny občany státu, zákaz cestování do celé země,
- 3) zmrazení finančních prostředků - politických představitelů či dalších subjektů,
- 4) zákaz komodit - zákaz vývozu či dovozu určitých komodit,
- 5) zbrojní embargo - zákaz vývozu a dovozu zbraní (Security Council 2013).

Posledním opatřením je nasazení vojenských, policejních a civilních osob. Nemusí se nutně jednat o jednotky OSN, ale důležité je splnění podmínky autorizace zásahu Radou bezpečnosti (ICRtoP 2011). Ozbrojená intervence má být vždy až tím nejzazším opatřením k zastavení masivního násilí v určité zemi. Využita má být nejen tam, kde stát není schopen zastavit zločiny páchané rebely a dalšími nestátními aktéry, ale také v případech, že stát sám páchá násilí (Bílková 2014). Generální tajemník vyzval v dokumentu stálé členy Rady bezpečnosti, aby nevyužily právo veta v případech, kdy je skutečně nezbytná rychlá a rozhodná akce mezinárodního společenství k zastavení násilí a současně vyzval k další debatě k přijetí efektivní strategie (United Nations 2009).

1.4. Shrnutí vývoje R2P po roce 2009

Po vydání zprávy Impementace R2P zahájilo v červnu 2009 Valné shromáždění první veřejnou debatu o R2P. Výsledkem zasedání byl souhlas Valného shromáždění s návrhem Pana Ki-muna na další implementaci R2P a jeho přijetí za normu (ICRtoP 2013). Kromě následných debat však k implementaci doposud nedošlo. Jak již bylo uvedeno, první pilíř R2P je potvrzením a kodifikací existujících norem. Avšak druhý a třetí pilíř stále normu nepředstavuje, což Bellamy zdůvodňuje tím, že jsou tyto pilíře více nejasné, tudíž je složitější dosáhnout konsensu v rámci OSN a jejich přijetí mezi normy (Bellamy 2010). Oba tyto pilíře jsou navíc založeny na „*case-by-case*“ přístupu, což Edward Luck zdůraznil slovy:

„Je to princip, který nenařizuje žádné konkrétní kroky či taktiky, a měl by se přizpůsobit každému jednotlivému případu. Vzhledem k tomu, že R2P je o možnostech a různých alternativních řešení, musíme být otevření novým myšlenkám a brát každý případ jednotlivě“ (United Nations 2016).

Debaty v rámci Valného shromáždění se nicméně konají od roku 2009 pravidelně. V roce 2010 byla realizovaná debata, která se týkala systému včasného varování a dále také rolí regionálních organizací při implementaci R2P. Následující debata z roku 2012 byla věnována včasné a rozhodné odpovědi na zločiny vůči vymezeným zločinům a debata v roce 2013 se týkala odpovědností států chránit své obyvatele a prevencí (ICRtoP 2013).

Za dobu své existence byl R2P několikrát aplikován v praxi. Rada bezpečnosti se celkově odkazovala na R2P ve více než 40 rezolucích (GCR2P 2016). Poprvé byl koncept využit v roce 2006 během krize v Dárfúru. Rada bezpečnosti přijala Rezoluci 1706, která autorizovala peacekeepingovou misi v této oblasti s odkazem na R2P (United Nations 2006b). Dalším příkladem je reakce na povolební násilí v Keni v roce 2007. Během roku 2008 se OSN a AU podíleli na dialogu mezi stranami tohoto konfliktu a následně došlo k jeho ukončení (Bílková 2014). Významným mezníkem byl konflikt v Libyi a s ním související realizace první vojenské intervence s přímým odkazem na R2P v rezoluci 1973. Po této události zavládlo přesvědčení, že R2P je skutečným a efektivním nástrojem k ochraně lidských práv. V posledních letech však toto nadšení upadlo, a to zejména v souvislosti s krizí v Sýrii.

2. Libye

Následující kapitola se zabývá událostmi arabského jara v Libyi. V první části této kapitoly jsou krátce popsány významné aspekty režimu Muammara Kaddáfího. Následně se autorka věnuje počátku a následné eskalaci povstání v průběhu roku 2011. Cílem této kapitoly však není podrobný popis historických událostí či vojenské operace, nýbrž přiblížení významných událostí arabského jara v Libyi. V kapitole bude sledováno zejména zapojení mezinárodního společenství, implementace R2P a splnění kritérií doktríny R2P k použití vojenské intervence.

2.1. Libyjský režim před arabským jarem

První podkapitola slouží k přiblížení povahy libyjského režimu před začátkem arabského jara. Významným faktorem vzniku protestů v roce 2011 byl totiž způsob vlády Muammara Kaddáfího. Jak bude v této podkapitole popsáno, jeho přístup byl jedním z klíčových faktorů vedoucích k eskalaci konfliktu a vzniku občanské války. Kaddáfí byl v čele Libye po dobu dvaadvaceti let. Začátek jeho vlády se datuje ke dni 1. září 1969, kdy byl v Libyi proveden nenásilný státní převrat organizací Svobodní důstojníci. V čele této organizace stál právě Muammar Kaddáfí. Následně došlo ke zrušení dlouholeté monarchie krále Idrise a krátce poté také k vydání prozatímní ústavy a vyhlášení islámské republiky. Veškerou politickou mocí v zemi disponovalo pouze několik členů Svobodných důstojníků, kteří zformovali tzv. Radu revolučního velení. Kaddáfího moc v zemi postupně narůstala a brzy se stal vůdčí osobností Libye (Bassiouni 2013: 49).

Campbell rozděluje Kaddáfího vládu do čtyř období. Prvním z nich je rozmezí let 1969–1977. V této době byla v zemi provedena řada reforem, například znárodnění ropných společností a bank či nucený odchod Američanů z vojenské základny Wheelus (Campbell 2012:23). V roce 1973 došlo k dalšímu upevnění moci, byly zrušeny stávající zákony a následně v roce 1977 byla Libye prohlášena za Jamahiriyu, v překladu *stát mas* (Adams 2012: 7).

Důležitým prvkem Kaddáfího režimu byla role kmenů. Libye je velmi heterogenní zemí a celkově se zde vyskytuje přes dva tisíce kmenů, dominantní postavení ve společnosti ale mělo pouze padesát z nich. Kaddáfího režim byl založen na

politické a vojenské podpoře těchto kmenů. Samotný Kaddáfí disponoval velmi slabou armádou. Mezi nejvýznamnější podporovatele patřil kmen Warfalla, který se vyskytuje zejména ve městě Tripolis, dále kmen *Gaddadfa* sídlící ve městě Syrta a v neposlední řadě kmen Magarha. Kmenová podpora byla pro existenci režimu nezbytná, což se později potvrdilo během arabského jara (Cronogue 2012:142).

Druhé období definuje Campbell jako léta 1977–1988, která jsou charakteristická konfrontací Libye se Západem (Campbell 2012:23). Postupné zhoršování vztahů se Západem bylo způsobeno libyjskou zahraniční politikou, ve které byl Kaddáfí inspirován panarabismem a panafrikanismem. V souladu se zásadami těchto hnutí usiloval Kaddáfí o spojení arabských a afrických zemí, izolaci Izraele a šíření islámu. Z tohoto důvodu poskytovala Libye v 70. a 80. letech finanční i vojenskou podporu osvobozeneckým či opozičním hnutím (Huliaras 2001: 6).

Třetí období je definováno jako léta 1988–2001. V této době došlo k postupné izolaci Libye a uvalení sankcí (Campbell 2012:23). Na začátku 80. let byla Libye přidána na americký seznam států podporujících terorismus a USA se současně staly první zemí, která zavedla sankce vůči Libyi. Kvůli podpoře terorismu byly sankce uvaleny také ze strany OSN, a to v letech 1992–1999. (Adams 2012:8).

Posledním obdobím je vymezeno jako rozmezí let 2001–2011. V této době nastalo obnovení vztahů se Západem (Campbell 2012:23). Nejdříve byly zrušeny sankce ze strany OSN v roce 1999. Následně došlo ke zlepšení vztahů s USA po teroristických útocích z 11. září 2001. Kaddáfí tyto útoky odsoudil a stal se významným spojencem proti Al-Káidě (Adams 2012: 8). V dalších letech dokonce Libye předsedala řadě významných organizací. V roce 2009 zastávala předsednictví Valnému shromáždění OSN (General Assembly of the United Nations 2016). Kromě toho byl Kaddáfí od února 2009 do ledna 2010 předsedou Africké unie (African union 2016).

Od začátku Kaddáfího vlády došlo v Libyi k postupnému ekonomickému růstu a sociálnímu zabezpečení obyvatelstva. Stupeň rozvoje Libye lze demonstrovat pomocí Indexu lidského rozvoje (HDI), ve kterém jsou kromě úrovně hrubého národního produktu využity další ukazatele, například úroveň vzdělání či zdravotní stav obyvatelstva. Všechny země jsou mocí HDI kategorizovány do čtyř úrovní, a to na země s velmi vysokým lidským rozvojem, vysokým lidským rozvojem, středním lidským rozvojem a nízkým lidským rozvojem (United Nations Development Programme 2015). Úroveň HDI Libye byla v roce 2010 ve výši 0,76 a tudíž byla

klasifikována jako země s vysokým lidským rozvojem (United Nations Development Programme 2012).

Přesto, že byl během Kaddáfího vlády zajištěn ekonomický růst, politická a kulturní struktura země zůstávala stále stejná a nebyl zaznamenán výrazný pokrok. (Aghayev 2013: 194). Dle Kaddáfího teorie, která byla popsána v jeho díle *Zelená kniha*, náležela veškerá moc v Jamahiriyi lidem. Ve skutečnosti však byla jakákoliv opozice v zemi zakázána a veškerou politickou mocí disponovala jen velmi malá skupina (Vandewalle 2012: kap.5). Kaddáfí odmítal jakoukoliv změnu režimu a pokusy o reformu vždy odvrátil silou. Příkladem je povstání ve městě Misrata v roce 1993 či Bengházi v roce 1995, na která Kaddáfí reagoval leteckými útoky. (Adams 2012: 8)

V roce 2009 vydala Human Rights Watch (HRW) zprávu *Truth and Justice Can't Wait*, která byla zaměřena na lidská práva v Libyi. Ve zprávě je uvedeno, že oproti předešlým letům došlo v Libyi k mírnému zlepšení, částečně byla například umožněna kritika politických představitelů. Přesto však HRW zdůraznila několik převládajících problémů. Prvním z nich byl zákaz shromažďování a sdružování. V zemi neexistovaly žádné nezávislé nevládní organizace, ale pouze několik charitativních organizací. Všechny však byly spravovány členy Kaddáfího rodiny nebo jeho příznivci. Ve zprávě jsou dále zmíněny dvě věznice Abu Salim a Ain Zara, kde bylo zadržováno mnoho politických vězňů. HRW upozornila, že stále nebyla objasněna smrt 1 200 vězňů z Abu Salim v roce 1996. Kromě těchto problémů se dále jednalo o mizení osob, svévolné zadržování osob či mučení a úmrtí zadržovaných ve vyšetřovacích vazbách (Human Rights Watch 2009).

Na začátku roku 2011 začala v Libyi stejně jako v okolních zemích vlna protestů tzv. arabského jara. Kaddáfího odmítavý postoj k jakémukoliv kompromisu byl klíčovým faktorem eskalace konfliktu v Libyi. Stejně jako v předešlých letech spoléhal Kaddáfí na násilné potlačení povstání a potrestání povstalců (Adams 2012: 8). Tento postup ale vedl k tomu, že se heterogenní společnost sjednotila ve snaze zrušit stávající režim. Navíc neměl Kaddáfí kvůli své zahraniční politice žádné spojence v okolních státech, což ulehčilo rozhodnutí o intervenci v Libyi (Norooz 2015).

2.2. Arabské jaro v Libyi a užití konceptu R2P

Začátek arabského jara v Libyi se datuje k 15. únoru 2011 a souvisí s mírovou demonstrací dvou set lidí ve městě Benghazi. Tato demonstrace byla násilně potlačena bezpečnostními složkami, což však mělo za následek rozšíření protestů do dalších měst, kromě Benghazi také do měst Baida, Zintan, Kufram či Zawiya (Amnesty International 2011). Prvotní cíl demonstrace, jímž bylo propuštění aktivisty za lidská práva, se za krátkou dobu změnil v protivládní povstání proti stávajícímu režimu. Cílem bylo ukončit Kaddáfího vládu, zajistit svobodu v zemi a zastavit represe (Adams 2012: 5).

Jak již bylo uvedeno, vláda stejně jako v předešlých letech na povstání reagovala silou. Brzy byla nasazena armáda a hlášeny první oběti protestů. Údaje o počtu obětí těchto událostí se však liší a nelze je ověřit. Podle Human Rights Watch bylo ale během prvních čtyř dnů, tj. do 20. února 2011 zabito nejméně 173 lidí (Human Rights Watch in Adams 2011: 5). Kaddáfí usiloval o potlačení povstání leteckými útoky. Známy je případ ze dne 21. února, kdy The Guardian informoval o přistání dvou libyjských bojových letounů na území Malty. Piloti měli údajně za úkol bombardovat protestující v Benghazí (The Guardian 2011a). Další míra dopadů na civilní obyvatelstvo však bude zhodnocena až v rámci poslední podkapitoly. Tato podkapitola spíše slouží jako přehled klíčových momentů povstání a reakcí mezinárodního společenství.

Na události v Libyi začali reagovat významní mezinárodní aktéři. OSN dne 22. února vydala oficiální prohlášení, v němž odsoudila útoky na civilní obyvatelstvo. Důležitým bodem v prohlášení byl odkaz OSN na principy R2P. *„Členové Rady bezpečnosti vyzvali vládu Libye k povinnosti chránit své obyvatelstvo. Vyzvali libyjské orgány, aby postupovaly umírněně, aby dodržovaly lidská práva a mezinárodní humanitární právo, a umožnily okamžitý přístup mezinárodním pozorovatelům v oblasti lidských práv a humanitárních agentur“* (United Nations 2011c). Vysoká komisařka OSN pro lidská práva Navi Pillay dokonce upozornila, že systematické útoky proti civilnímu obyvatelstvu mohou představovat zločiny proti lidskosti (Nebhay 2011). Zprávu odsuzující násilí v Libyi vydala také Rada pro mír a bezpečnosti Africké unie, a to dne 23. února 2011. Stejně jako OSN i tato organizace urgovala k ochraně a bezpečnosti obyvatelstva Libye. Zároveň však byla v závěru zprávy zdůrazňována *„nutnost zachovat teritoriální integritu a jednotu Libyjské arabské lidové socialistické Jamahiriye“* (African Union 2011).

V mezinárodním společenství tedy v souvislosti s libyjskou krizí existoval jistý konsenzus. Všichni mezinárodní aktéři odsoudili Kaddáfího násilnou reakci na povstání a vyjádřili nutnost zastavit další násilí na civilním obyvatelstvu (Norooz 2015: 94). Shoda panovala také v souvislosti s použitím konceptu R2P na tuto krizi, což lze potvrdit již výše zmíněným prohlášením OSN či jednomyslným přijetím rezoluce 1970 Rady bezpečnosti dne 26. února.

Rezoluce 1970 představuje další významnou reakci OSN na situaci v Libyi. Rada bezpečnosti vyjádřila znepokojení nad násilím proti civilnímu obyvatelstvu a nad narůstajícím počtem uprchlíků. Libyjská vláda byla opětovně vyzvána k povinnosti chránit obyvatelstvo. Součástí rezoluce bylo několik opatření s cílem přesvědčit libyjské autority, aby upustily od svého jednání, porušování lidských práv a perzekuce obyvatel. Mezi tato opatření patřilo zbrojní embargo, zákaz cestování pro šestnáct osob či zmrazení majetku. Součástí rezoluce bylo také předání případu ICC (United Nations 2011a). Jedná se o teprve druhý případ, který Rada bezpečnosti předala k vyšetřování ICC. Prvním byla krize v Dárfúru v roce 2005. Na rozdíl od této krize však bylo jednání Rady bezpečnosti v případě Libye daleko rychlejší (Dunne, Gifkins 2011: 524). Rada bezpečnosti v neposlední řadě v rezoluci uvítala jednání Africké unie, Ligy arabských států a generálního tajemníka Organizace islámské konference. Všechny tyto organizace odsoudily jednání libyjské vlády (United Nations 2011a).

Jubilut upozorňuje, že se rezoluce 1970 obsahuje první přímý odkaz na R2P v rezoluci Rady bezpečnosti. Využit byl však pouze první pilíř konceptu, tedy odpovědnost každého státu chránit své obyvatelstvo. V rezoluci nebyla zmíněna odpovědnost mezinárodního společenství zasáhnout v případě, že stát ve své povinnosti selže (Jubilut 2012: 328). Rada bezpečnosti naopak potvrdila „závazek k principu suverenity, nezávislosti, teritoriální integrity a národní jednoty Libyjské arabské Jamahiriye (United Nations 2011a).

Dalším významným aktérem, který reagoval na události v Libyi, byla Evropská unie (EU). Stejně jako OSN či AU vydala i EU formální prohlášení odsuzující násilí. Dne 10. března 2011 bylo v rámci EU rozhodnuto o uvalení sankcí, zbrojního embarga, zmrazení majetku a zákazu cestování pro Kaddáfího a členy jeho rodiny (Dembinski, Reinold 2011: 20–22).

Situace v Libyi velmi rychle eskalovala. Odpůrci vlády získali již 24. února kontrolu nad městy Benghází a Mistrata a dále nad celou východní částí Libye a některými dalšími městy na západě země. Kaddáfí stále kontroloval značnou část

hlavního města a některé regiony v centrální části Libye (The Guardian 2011b). V této době se také začala konat setkání opozice s cílem zformovat novou vládu. Za tímto účelem byla následně vytvořena Národní tranzitní rada (NTC). Dne 5. března se zástupci NTC představili jako jediní zákonní zástupci Libye (National Transitional Council 2015). NTC se od počátku prezentovala jako představitel libyjského lidu, neboť v ní byla zastoupena různá města, kmeny i regiony (Gazzini 2011: 6). Na oficiálních internetových stránkách NTC bylo deklarováno několik cílů, a to:

- 1) zajistit bezpečnost občanů země,
- 2) osvobodit zbytek země,
- 3) podporovat lokální organizace pomáhající civilistům,
- 4) normalizovat vztahy s jinými zeměmi a náležitě reprezentovat Libyi,
- 5) vytvořit Vojenskou radu chránící hranice země (National Transitional Council 2015).

NTC dále uvedla, že usiluje pouze o tranzitní vládu do té doby, než budou vyhlášeny svobodné volby (National Transitional Council 2015). K opozici se postupně přidávala také řada Kaddáfího důstojníků či řadových vojáků. Důvodem byl nesouhlas s tvrdými zákroky vládních sil (Norooz 2015: 93). V důsledku narůstajícího násilí v zemi byly v Tripolisu uzavřeny zahraniční ambasády a většina libyjských diplomatů v zahraničí přešla k podpoře opozice. Stejně tak se k opozici přidali ministr spravedlnosti a ministr vnitra. Představitelé libyjské opozice soustavně apelovali, aby mezinárodní společenství podniklo kroky k zastavení násilí páchaného Kaddáfího vládou (Gazzini 2011: 4). Důležitou událostí bylo následné setkání francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho s libyjskou opozicí. Sarkozy na tomto setkání oficiálně uznal NTC jako legitimního představitele Libye. Stejný krok učinily následně také další evropské a arabské státy i USA (Tamtéž: 4–5).

Na začátku března 2011 došlo v zemi k obratu. Kaddáfího vojska začala obléháni měst Zawiya a Misrata, která se nachází na západě země a která spadala pod kontrolu povstalců (BBC 2011a). Následně armáda dobyla zpět řadu dalších měst a zdálo se, že povstání bude potlačeno (Norooz 2011). V souvislosti s násilnými útoky vládních sil a narůstajícím počtem civilních obětí a uprchlíků začala v rámci mezinárodního společenství debata o vytvoření bezletové zóny nad Libyi (BBC 2011a). Rose uvádí, že první zemí, která vyjádřila nutnost vojenské akce v Libyi, byla Francie. Nicolas Sarkozy se 11. března vyslovil pro vytvoření bezletové zóny a k leteckým

útokům k ochraně civilního obyvatelstva (Rose 2014: 212). Následně dne 12. března vyzvala také Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu k ochraně obyvatelstva Libye za použití všech nezbytných kroků. Poté, co libyjský režim neučinil žádná opatření vznesená v rezoluci 1970, navrhla Arabská liga vytvoření bezletové zóny k ochraně obyvatelstva a zastavení násilí (Norooz 2015).

Klíčovým faktorem, který vedl k jednání Rady bezpečnosti, byla Kaddáfího veřejná prohlášení, dle kterých měl násilně odstranit veškerou opozici (Tamtéž). Kaddáfí několikrát označil opozici za *šváby* či *krasy* a vyzýval své podpůrce, aby „*vyšli ze svých domovů a napadli je v jejich doupatech*“ nebo prohlášení, že „*vyčistí Libyi dům po domu*“ (BBC 2011b). V reakci na tato prohlášení přijala Rada bezpečnosti rezoluci 1973. Obsah rezoluce a následný vývoj v Libyi bude předmětem další podkapitoly.

2.2.1. Rezoluce 1973

Rezoluce 1973 představuje významný mezník v libyjské krizi, neboť touto cestou došlo k autorizaci vojenského zásahu v zemi. Během hlasování se zdržela Brazílie, Rusko, Indie, Čína a také Německo. Přijetí rezoluce bylo nečekané, předpokládalo se totiž vetování Čínou a Ruskem (Garwood-Godwers 2013: 603–608). Hlasováním o rezoluci 1973 v rámci Rady bezpečnosti se zabývali Dunne a Gifkins, kteří tvrdí, že R2P byla zejména pro Čínu, Rusko a další státy BRICS stále velmi kontroverzní. V případě Libye se však tyto státy na místo veta zdržely hlasování. Hlavní příčinou byla dle autorů podpora intervence ze strany regionálních organizací, např. Ligou arabských států (Dunne, Gifkins 2011: 524). Garwood-Gowers uvádí další klíčové faktory, které ovlivnily postoj Ruska a Číny. Kaddáfí dle autora ztratil podporu řady významných osobností, např. libyjského velvyslance při OSN, a dále také vyjádřil jasnou a bezprostřední hrozbu pro civilní obyvatelstvo. Vetování by tedy vedlo ke kritice Ruska a Číny (Garwood-Gowers 2013: 607–608).

Dunne a Gifkins zdůrazňují, že Rada bezpečnosti jednala v souvislosti s libyjskou krizí rychle a rozhodně jako nikdy předtím (Dunne, Gifkins 2011: 522). OSN přijala rezoluci za tak krátkou dobu nejen kvůli rostoucímu počtu obětí, ale také díky tlaku Francie, USA a dalších států. V době přijetí rezoluce bylo hlášeno tisíce mrtvých v důsledku vládních zásahů (Gazzini 2011).

Intervence v Libyi představuje první využití vojenské síly k ochraně obyvatelstva bez souhlasu místní vlády. Dříve již sice byla intervence k ochraně obyvatelstva využita například rezolucí 794 v Somálsku nebo rezolucí 940 na Haiti, v těchto případech ale se souhlasem místních vlád (Garwood-Gowers 2013: 603–604). Po přijetí rezoluce 1973 se proto řada příznivců R2P domnívala, že tato událost potvrzuje přijetí principů R2P mezinárodním společenstvím. Řada akademiků a politických představitelů považovala rezoluci 1973 za významný mezník ve vývoji konceptu R2P. Generální tajemník Ban Kimoon prohlásil, že *„rezoluce 1973 jasně a jednoznačně potvrzuje odhodlání mezinárodního společenství plnit svou odpovědnost za ochranu civilistů před násilím, které je na nich pácháno jejich vlastní vládou“* (Norooz 2015: 96). Thakur dokonce uvedl, že *„rezoluce 1973 představuje první vojenskou implementaci doktríny R2P...R2P se blíží k tomu, aby byl upevněn jako závazná norma“* (Thakur in Norooz 2015: 96). Také Bolcu uvedl, že intervence k ochraně obyvatelstva se stává velmi podporovanou (Bolcu 2013).

Naopak mnozí autoři (například Dunne, Gikins a Garwood) upozorňují, že obsah rezoluce tomuto tvrzení nenasvědčuje. Výraz odpovědnost za ochranu se v rezoluci nachází pouze v preambuli a navíc se týká pouze prvního pilíře, tedy odpovědnosti státu chránit své obyvatelstvo. V rezoluci naopak neexistuje žádná zmínka o odpovědnosti mezinárodního společenství. Tento fakt ukazuje, že aplikace R2P zůstává stále kontroverzní a sporná (Dunne, Gifkins 2011: 522).

Co se týče obsahu rezoluce, Rada bezpečnosti ostře odsoudila nedodržení rezoluce 1970 libyjskou vládou a dále vyjádřila obavy nad zhoršující se situací v zemi, eskalací násilí a rostoucím počtem obětí. Rada bezpečnosti uvedla, že stav v Libyi se blíží k zločinům proti lidskosti a upozornila také na stále vzrůstající počet uprchlíků. S ohledem na tato fakta rozhodla Rada o tom, že situace v *„Libyjské arabské Jamahiriyi představuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost.“* S ohledem na Kapitulu VII Charty OSN dále autorizovala členské státy, aby *„učinily veškerá potřebná opatření k ochraně civilního obyvatelstva a oblastí obydlených civilisty před útoky v Libyjské arabské Jamahiriyi, včetně města Benghazi.“* Rezoluce ale zároveň vyloučila cizí okupační sílu v jakékoliv podobě na území Libye a potvrdila suverenitu, nezávislost a teritoriální integritu země (United Nations 2011b).

Důležitou částí rezoluce bylo rozhodnutí o vytvoření bezletové zóny nad Libyí. Jako jedinou výjimku Rada vymezila lety, které mají humanitární (zdravotnické, potravinové zásoby či přístup humanitárních pracovníků) a dále evakuační účel (United

Nation 2011b). Vytvoření bezletové zóny je nástrojem, který Rada bezpečnosti využívá jen velmi zřídka. Dříve byla použita na situaci v Bosně a Hercegovině v roce 1992. Tehdy však byla bezletová zóna vytvořena za účelem doručení humanitární pomoci. Rezoluce 1973 je tedy první rezolucí, která dala mandát k bezletové zóně za účelem ochrany obyvatelstva (Dunne, Gifkins 2011: 523). Řada autorů (např. Gazzini) upozorňuje, že v čem přesně spočívá hrozba pro mezinárodní mír a bezpečnost, nebylo v rezoluci vysvětleno. Rezoluce byla velmi vágní, a proto byla tak jednoduše odsouhlasena.

Vojenská intervence koalice západních států s podporou Kataru, Spojených arabských emirátů a Ligy arabských států začala již 19. března 2011, tedy za méně než osmačtyřicet hodin po přijetí rezoluce 1973 (Gazzini 2011). Britské a americké válečné lodě podnikly útoky na libyjský systém protivzdušné obrany a současně francouzská bojová letadla začala operovat nad Benghází (Bolcu 2013). Několik dnů později, dne 23. března 2011, zahájila NATO s mandátem OSN operaci Unified Protector (OUP). Intervence se zúčastnilo 9 koaličních států NATO (Francie, Velká Británie, USA, Kanada, Itálie, Španělsko, Belgie, Nizozemí, Norsko, Dánsko, Řecko, Bulharsko, Turecko, Rumunsko) a dále Spojené arabské emiráty, Jordánsko a Švédsko (Bassiouni 2013: 203). V rámci operace byly stanoveny tři dílčí cíle, a to:

- 1) vynucení zbrojního embarga ve Středozemním moři tak, aby bylo zabráněno dovozu zbraní, souvisejících materiálů či žoldáků,
- 2) vynucení bezletové zóny tak, aby bylo zabráněno leteckým útokům na civilní cíle
- 3) vedení leteckých a námořních útoků proti vojenským silám, které jsou zapojeny do útoků nebo které hrozí útoky na oblasti obývané civilisty (North Atlantic Treaty Organization 2015).

OUP probíhala po dobu sedmi měsíců, ukončena byla dne 31. října 2011. Posledním městem dobytým opozicí bylo město Syrta, kde byl následně opoziční ozbrojenou skupinou zabit Kaddáfí dne 20. října (Gazzini 2011). Generální tajemník NATO Anders Fogh Rasmussen zhodnotil operaci jako velmi úspěšnou, neboť byla zajištěna ochrana obyvatelstva a zároveň byl zrušen nedemokratický režim (North Atlantic Treaty Organization 2011). Objevila se však také kritika operace, čemuž bude dále věnován prostor v rámci následující podkapitoly.

2.3. Aplikace kritérií R2P na situaci v Libyi

Následující část práce zkoumá splnění kritérií konceptu R2P pro realizaci vojenské intervence. Jak již bylo uvedeno v první kapitole, R2P stále nepředstavuje právně závaznou normu a v rámci OSN byla stanovena jen velmi vágní kritéria. Z toho důvodu pracuje řada autorů (Norooz, Garwood-Gowers, Jublut) s původní zprávou ICISS *Responsibility to protect*. Následující část práce proto analyzuje nejen splnění kritérií OSN (ochrana obyvatelstva před některým ze čtyř vymezených zločinů a autorizace Radou bezpečnosti), ale i kritérií ICISS (spravedlivý důvod, oprávněná autorita, správný úmysl, poslední prostředek, přiměřenost prostředků a rozumné naděje na úspěch).

2.3.1. Spravedlivý důvod

Prvním kritériem stanoveným ICISS je spravedlivý důvod. Tato podmínka je definována jako velký počet civilních obětí, jenž je způsoben úmyslným jednáním vlády nebo jejím selháním a neschopností jednat (International Commission on Intervention and State Sovereignty 2001). Jak bylo popsáno výše, ve zprávě ICISS nebylo stanoveno, jaký počet obětí opravňuje k zásahu. Většina autorů (například Narooz či Meyer) nicméně považuje tuto podmínku za naplněnou. Vláda totiž od počátku arabského jara v Libyi úmyslně podnikala násilné akce, kterými usilovala o potlačení povstání, a to včetně leteckých útoků. Důležitým faktorem je také to, že tyto útoky byly cíleny nejen na ozbrojené povstalce, ale také na neozbrojené civilní obyvatelstvo.

Amnesty International uvedla, že vláda při útocích používala raketomety, minomety, dělostřelecké granáty, ostrou municí a také těžkou techniku, včetně tanků. Tyto útoky probíhaly v několika městech. Na východě země bylo nejvíce obětí zaznamenáno v Benghází a al-Baya. Pouze v prvních dnech povstání došlo v těchto městech k zabití zhruba 170 osob a dalším 1 500 zraněním. Zasažena byla nicméně další města, například Mistrata či Zawiya (Amnesty International 2011). Dle odhadu OSN bylo před intervencí NATO zabito 1 000 až 2 000 obětí (Milne 2011). Důležitým aspektem se stala také Kaddáfího rétorika. Ve svých veřejných projevech zdůrazňoval odhodlání násilně potlačit veškerou opozici v zemi.

Ačkoliv většina zdrojů uvádí pouze vládní agresi, Amnesty International upozornila také na útoky ze strany povstalců. Byly zaznamenány případy únosů, mučení

a zabíjení stovek osob, včetně civilistů, a to bez řádného soudu. Hlavním důvodem bylo údajné zapojení těchto osob do útoků vedených vládními bezpečnostními složkami (Amesty International 2011).

Násilí na civilním obyvatelstvu tedy páchala nejen vláda, ale také opoziční strana. Ochrana obyvatelstva byla následně explicitně uvedena jako hlavní důvod k přijetí rezoluce 1973, ve které Rada bezpečnosti vyzvala obě strany konfliktu k umírněnosti a k zajištění ochrany civilistů. Z výše uvedeného tedy lze konstatovat, že první kritérium pro realizaci vojenské intervence bylo naplněno.

2.3.2. Ochrana před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami

S prvním kritériem ICISS souvisí podmínka stanovená v dokumentech OSN, a to nutnost bránit civilní obyvatelstvo před čtyřmi zločiny, genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami. Jak bylo uvedeno výše, Rada bezpečnosti předala rezolucí 1970 případ k vyšetřování ICC. Dne 3. března vydal Luis Moreno-Ocampo na základě předběžného vyšetřování prohlášení, ve kterém informoval, že bezpečnostní složky Muammara Kaddáfího spáchaly zločiny proti lidskosti (Gazzini 2011: 8). Gazzini následně uvedla, že k takovému prohlášení neexistoval dostatek důkazů a ke splnění tohoto kritéria je skeptická. Nicméně dne 27. června 2011 byl vydán zatykač na Muammara Kaddáfího, jeho syna a zároveň libyjského premiéra Saif Al-Islam Kaddáfí a velitele libyjské výzvědné služby Abdullaha Al-Senussi za zločiny proti lidskosti (International Criminal Court 2011). S ohledem na oficiální dokument ICC lze tedy konstatovat, že tato podmínka byla také naplněna.

2.3.3. Autorizace Radou bezpečnosti, oprávněná autorita

Dalším kritériem ICISS je souhlas určité autority, která nestranně rozhodne o oprávněnosti a správnosti vojenské intervence. Za tuto autoritu je obecně považována Rada bezpečnosti OSN. Autorizace Radou bezpečnosti je zároveň druhou podmínkou uvedenou v dokumentech OSN. Vojenská intervence je tedy označována za legitimní v případech, že existuje splnění tohoto kritéria. V souvislosti s událostmi v Libyi v roce

2011 lze jednoduše konstatovat, že rezoluce 1973 poskytla souhlas ke všem nezbytným opatřením, která jsou nezbytná pro ochranu civilního obyvatelstva. Toto kritérium je tudíž také naplněno (United Nations 2011b). Narooz uvádí, že v případě Libye je tato podmínka navíc potvrzena tím, že se jednalo o multilaterální akci se souhlasem dalších organizací a regionálních aktérů (Narooz 2011: 98).

2.3.4. Správný úmysl

Dalším kritériem je správný úmysl, jenž je chápán jako zastavení či odvrácení lidského utrpení. Intervence NATO probíhala pod mandátem OSN s cílem zastavit násilí páchané na civilním obyvatelstvu. Tato podmínka by tedy také mohla být pokládána za splněnou. NATO však bylo několikrát kritizováno, že pod záminkou ochrany obyvatelstva Libye usilovalo o změnu režimu. Ačkoliv zpočátku intervenující státy odmítaly potvrdit spekulace o snaze ukončit Kaddáfího vládu, v dubnu 2011 bylo americkým, francouzským a britským prezidentem vydáno společné prohlášení. Tito představitelé oznámili, že jedinou možností, jak efektivně ochránit civilní obyvatelstvo v Libyi, je změna stávajícího režimu (Bassouni 2013: 203). Za tento přístup bylo NATO kritizováno řadou zemí (např. Brazílií). Tyto státy argumentovaly, že ochrana civilistů nemá znamenat odstranění stávajícího režimu (Narooz 2011: 96–97). Nazoor ale dodává, že kritérium spravedlivého úmyslu lze označit za splněné, pokud jsou naplněny tři podmínky, a to:

- 1) jedná se o multilaterální akci, ve které je zapojeno více aktérů,
- 2) intervence je vítána a podporována místním obyvatelstvem,
- 3) intervence je podporována okolními státy a významnými regionálními aktéry (Narooz 2011: 98).

Všechny tyto tři body lze v případě Libye jednoznačně považovat za splněné. Jak již bylo uvedeno výše, OUP byla multilaterální operací devíti koaličních států NATO, Spojených arabských emirátů, Jordánska a Švédska. Intervence byla také vítána mezi libyjským obyvatelstvem. Povstalecké skupiny a NTC mimo jiné několikrát žádaly podporu mezinárodního společenství. Také třetí bod byl splněn, neboť Liga arabských států a také Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu se v oficiálních prohlášeních vyjádřily k vytvoření bezletové zóny nad Libyí a k zastavení násilných akcí vůči civilním osobám.

2.3.5. Poslední prostředek

ICISS dále uvedla, že intervenci je možné provést až po vyčerpání všech ostatních mírových prostředků. Jak bylo uvedeno v předchozí části, OSN a další významné mezinárodní organizace vydaly několik prohlášení odsuzujících Kaddáfího kroky a požadující rychlé ukončení násilí. Kromě těchto prohlášení byla dále přijata rezoluce 1970, již bylo odsouhlaseno zbrojní embargo, sankce a několik dalších diplomatických opatření. Existovalo tedy několik dostatek pokusů o mírové řešení konfliktu. Libyjská vláda však na tyto výzvy nereagovala a násilí v zemi naopak eskalovalo. Kromě toho byl zaznamenán nárůst počtu obětí, což je následně uvedeno jako důvod k přijetí rezoluce 1973, která autorizovala zásah na území Libye.

2.3.6. Přiměřenost prostředků

Přiměřenost prostředků je opět kritériem definovaným ICISS. Rozsah, délka a intenzita plánované vojenské intervence má být vždy minimální, pouze tak, aby byly zajištěny definované cíle, tedy ochrana obyvatelstva (International Commission on Intervention and State Sovereignty 2001). V rezoluci 1973 nebyl specifikován přesný rozsah ani délka trvání použitých prostředků. Rada bezpečnosti pouze v rezoluci vyjmula možnost využití okupačních sil na území Libye. Rezoluce definovala nutnost použití prostředků k zajištění bezletové zóny a vynucení zbrojního embarga (United Nations 2011b). Intervence NATO probíhala v rámci tohoto cíle a Meyer proto uvádí, že kritérium proporcionality bylo také naplněno (Meyer 2012: 103). NATO ve svých prohlášeních vždy uvádělo, že vynakládá veškeré úsilí, aby zabránilo civilním obětem dle principu proporcionality (North Atlantic Treaty Organization 2011b).

Po ukončení intervence se však objevila kritika NATO. V počáteční fázi se měla intervence NATO skutečně zaměřovat na vojenská a strategická místa s cílem ochránit civilní obyvatelstvo. Následně se však objevily informace o útocích na symboly Kaddáfího režimu, včetně knihovny (Gazzini 2011: 5). Luis Moreno-Ocampo v listopadu 2011 uvedl, že existují důvodná podezření z trestných činů páchaných nejen libyjskými bezpečnostními silami či opoziční stranou, ale také ze strany sil NATO (The McElroy 2011). I přes tato obvinění však lze zavedení bezletové zóny a vynucení zbrojního embarga považovat za přiměřený prostředek k ochraně obyvatelstva Libye.

2.3.7. Rozumné naděje na úspěch

Posledním kritériem vymezeným ICISS jsou rozumné naděje na zastavení nebo odvrácení násilí. Důležitou součástí kritéria je také to, aby důsledky intervence nebyly horší než nečinnost (International Commission on Intervention and State Sovereignty 2001). Odhadnout, jaký vývoj by v Libyi nastal v případě, že by rezoluce 1973 nebyla přijata, není snadné. Kaddáfího projevy na veřejnosti nicméně naznačují, že by došlo k mnoha dalším obětem. Jak již bylo uvedeno výše, NATO hodnotilo operaci jako úspěšnou, neboť byly splněny vymezené cíle.

3. Sýrie

Následující kapitola se zabývá událostmi arabského jara v Sýrii. První část krátce představuje syrský režim před povstáním v roce 2011. V následující podkapitole se autorka věnuje arabskému jaru v zemi. Cílem podkapitoly je přiblížení významných událostí arabského jara v Sýrii, analýza zapojení mezinárodního společenství, implementace R2P a splnění kritérií doktríny R2P k použití vojenské intervence.

3.1. Syrský režim před arabským jarem

Stejně jako v Libyi i v Sýrii začala vlna protestů arabského jara jako reakce na dlouholetý represivní režim. Zatímco libyjský režim byl charakterizován vládou jednotlivce, tedy Muammara Kaddáfího, v Sýrii byla dlouhodobě u vlády rodina al-Asadů. V roce 1971 se stal syrským prezidentem Hafiz al-Asad, jehož zvolení předcházela politická nestabilita v zemi (McHugo 2015: kap. 3). Po nástupu Asada do funkce však došlo k upevnění politické moci, a to zejména díky třem pilířům, na nichž byla vnitřní politika syrského režimu založena. Tyto pilíře definuje Sharp jako:

- 1) Skupinu Alávitů, která zastávala většinu významných politických a vojenských pozic v syrském režimu. Alávité jsou relativně malou odnoží šíitského islámu. V minulosti byla tato skupina perzekuována, obrat nastal po nástupu Hafize al-Asada do funkce. Alávité představují pouze malou část syrské populace. V roce 2010 tvořili zhruba 12 % obyvatel. Patří mezi ně také rodina al-Asadů. Naopak většina obyvatelstva Sýrie je sunnitského vyznání.
- 2) Socialistickou a panarabskou stranu Baas, která měla od roku 1963 vedoucí roli v syrské politice
- 3) Ozbrojené síly a národní bezpečnostní služby, které byly díky Alávitům pevně kontrolovány Asadem a tím pádem režimu nehrozil vojenský puč (Sharp 2010: 18).

Asad během své vlády vybudoval silný kult osobnosti založený na sekularismu. Po iránské islámské revoluci v roce 1979 se nicméně začaly v Sýrii šířit demonstrace islámských opozičních skupin proti jeho režimu. Nejvýznamnější opoziční skupinou bylo tzv. Muslimské bratrstvo, které podniklo několik pokusů o atentát na prezidenta.

Assad na tyto události reagoval užitím ozbrojených sil. Známou událostí se stalo například násilné potlačení povstání, jež bylo vedeno Muslimským bratrstvem ve městě Hama v roce 1982. Použity byly těžké zbraně včetně tanků a leteckých útoků. V důsledku toho zemřelo až deset tisíc osob a byla zničena jedna třetina města (BBC 2016).

Co se týče zahraniční politiky Sýrie, během vlády Hafize al-Asada se země podílela na arabsko-izraelských válkách. Cílem bylo mimo jiné také opětovné získání Golanských výšin. Sýrie se rovněž dlouhodobě zapojovala do libanonské občanské války (McHugo 2015: kap. 4). Významným poskytovatelem zbraní pro vedení těchto konfliktů se stal Sovětský svaz, se kterým Sýrie tradičně udržovala velmi dobré vztahy. Naopak vztahy s USA, které podporovaly Izrael, byly napjaté. Později v roce 2004 dokonce USA uvalily na Sýrii ekonomické sankce. Důvodem byla syrská podpora teroristickým skupinám (BBC 2016).

Hafiz al-Asad zemřel dne 10. června 2000. Nástupcem se stal jeho syn Bašár al-Asad, který zpočátku zastával umírněnější postoj než jeho otec. Jeho hlavním cílem bylo udržet status quo a zajistit politickou stabilitu v zemi (Sharp 2010: 17). Bašár al-Asad hovořil po nástupu do funkce o reformách, dokonce prosadil uzavření věznice Mazzeh a tedy propuštění několika stovek politických vězňů. Avšak přes tyto počáteční události zůstal režim stále značně represivní (Human Rights Watch 2010).

V roce 2010 vydala HRW zprávu s názvem *A Wasted Decade*, ve které byla popsána situace v Sýrii před začátkem arabského jara. HRW ve zprávě upozornila na pokračující výjimečný stav, který byl v Sýrii vyhlášen již v roce 1963. Tento status umožňoval syrské vládě omezovat svobodu projevu, sdružování a shromažďování. HRW v této souvislosti dále upozornila na represe vůči aktivistům za politická a lidská práva, dále na mučení a mizení osob. Důležitým faktorem bylo také postavení kurdské menšiny, která tvořila v roce 2010 až 10 % populace. HRW ve zprávě upozornila na omezování práv této menšiny a násilné potlačování mírových demonstrací Kurdů (Tamtéž).

3.2. Arabské jaro v Sýrii a užití konceptu R2P

Arabské jaro v Sýrii začalo v březnu 2011 ve městě Dar'a. Prvotním impulsem k protestům se stala nespokojenost se zadržováním politických vězňů. Stejně jako

v Libyi i syrská vláda reagovala na počáteční mírové demonstrace násilně, což dále vedlo k rozšíření prodemokratických protestů do dalších měst. V reakci na tyto události zavedl následně prezident Asad několik mírových opatření, kterými usiloval o umírnění protestů. Patřilo mezi ně například propuštění několika politických vězňů, rozpuštění vlády a zrušení osmačtyřicetiletého výjimečného stavu (BBC 2016).

Demonstrace však nadále pokračovaly. Deklarovaným cílem demonstrujících se stala rezignace prezidenta Asada. Režim proto opět začal využívat bezpečnostní složky k násilnému potlačení demonstrací. Ve městech Dar'á, Baniyas, Homs a Damašek byly nasazeny tanky. V rámci neozbrojených demonstrantů se v důsledku toho začaly formovat ozbrojené opoziční skupiny a situace v zemi začala následně eskalovat (BBC 2016). V důsledku pokračujících bojů došlo v zemi k rozsáhlé humanitární krizi. Této části věnován prostor v rámci kapitoly hodnotící kritéria R2P.

V rámci mezinárodního společenství panoval v počáteční fázi konfliktu konsenzus. Stejně jako při událostech v Libyi všichni významní mezinárodní aktéři odsoudili násilí páchané na civilním obyvatelstvu a vyzývali k jeho zanechání. Dne 21. července bylo vydáno prohlášení Francise Denga (zvláštní poradce OSN pro prevenci genocidy) a Edwarda Lucka (zvláštní poradce OSN pro R2P), ve kterém společně odsoudili násilí probíhající v Sýrii a upozornili na eskalaci situace a možné zločiny proti lidskosti. Oba poradci upozornili na povinnost syrské vlády chránit obyvatelstvo, jak bylo ustanoveno v dokumentu z roku 2005 (Deng, Luck 2011).

Co se týče reakce OSN, předsednictví Rady bezpečnosti vydalo první oficiální prohlášení až dne 3. srpna 2011. V prohlášení taktéž odsoudili násilí syrské vlády a vyzvali k jeho okamžitému zanechání. Zpráva nicméně neodkazuje na principy R2P a neupozorňuje na povinnost vlády chránit civilní obyvatelstvo Sýrie. V jednom z nejrozsáhlejších odstavců je naopak zdůrazňován pevný závazek k suverenitě, nezávislosti a teritoriální integritě Sýrie. Rada bezpečnosti ve zprávě upozorňuje, že jediným řešením je politický proces vedený Sýrií (President of the Security Council 2011).

22. srpna 2011 byla Radou pro lidská práva založena vyšetřovací komise.³ Komise byla založena s cílem „*vyšetřit údajná porušení mezinárodního práva v oblasti lidských práv v Syrské arabské republice.*“ V této souvislosti byly vydány čtyři oficiální zprávy, ve kterých byly popsány výsledky vyšetřování (United Nations Human Rights

³ oficiálně The Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic

2016). První z nich byla vydána 23. prosince 2011. Ve zprávě bylo potvrzeno, že syrské vojenské a bezpečnostní složky od počátku protestů v březnu 2011 výrazně porušují lidská práva obyvatelstva (General Assembly 2011). Jednání syrské vlády odsoudili všichni významní mezinárodní aktéři. Generální tajemník OSN však upozornil, že násilí je páchano nejen syrskou vládou, ale i skupinami rebelů (Wilson 2014: 166–169). Na násilí páchané opozičními skupinami ukazovalo zejména Rusko.

V reakci na zhoršující se stav v zemi byl přednesen návrh rezoluce, a to Francií, Německem, Portugalskem a Velkou Británií. Návrh obsahoval požadavek na ukončení násilí a mírový dialog. Zároveň bylo v textu upozorňováno na možné přijetí dalších nezbytných opatření v případě, že bude situace v zemi nadále eskalovat. V textu bylo výslovně zmíněno, že pokud by do 30 dnů nedošlo ke změně, nastala by možnost uvalení sankcí a zvážení dalších opatření dle článku 41 Charty OSN (Wilson 2014: 166 – 169).

Na konci roku 2011 proběhlo v rámci Rady bezpečnosti hlasování o této rezoluci, nicméně došlo k zamítnutí v důsledku vetování Čínou a Ruskem. Kromě toho se zdržely hlasování další čtyři země, a to Brazílie, Indie, Libanon a Jihoafrická republika (Wilson 2014: 166 – 169). Rusko a Čína ve svých prohlášeních uvedly, že nesouhlasí s vojenskou intervencí v Sýrii. Ukončení Asadova režimu by dle těchto států vedlo k další destabilizaci a nárůstu násilí. Proto tyto státy zdůraznily suverenitu Sýrie a zachování její teritoriální integrity. Státy usilující o přijetí rezoluce argumentovaly, že návrh neobsahoval možnost vojenského zásahu, ale pouze nevojenská opatření s cílem zastavit násilí. Zároveň zdůrazňovaly, že cílem by nebyla změna režimu (Security Council 2011).

Na krizi v Sýrii reagovala také Liga arabských států. V listopadu stejného roku souhlasila syrská vláda s návrhem mírového plánu Ligy arabských států. Součástí plánu byl požadavek na zastavení všech násilných akcí a obléhání oblastí obývaných civilisty. V plánu byla také zdůrazňována nutnost propuštění zadržených politických vězňů. I přes souhlas syrské vlády s tímto plánem však brzy došlo k jeho porušení, v důsledku čehož bylo následně rozhodnuto o zastavení členství Sýrie v Lize arabských států. Kromě toho byly organizací uvaleny na Sýrii sankce (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 496).

Od poloviny března 2012 nadále docházelo k nárůstu násilí. Boje se rozšířily do dalších částí země. Vláda využívala těžké zbraně a letecké útoky zejména ve městech Damašek, Aleppo, Homs a Hama (Adams 2015: 6). V reakci na tuto eskalaci násilí byl

vyslán bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan jako zvláštní vyslanec OSN. Jeho úkolem bylo vyjednat mírovou dohodu. Na základě své práce vydal tzv. Šestibodový návrh k ukončení konfliktu v Sýrii. V návaznosti na jeho návrh byla 21. dubna 2012 na základě rezoluce Rady bezpečnosti 2043 vyslána pozorovatelská mise UNSMIS⁴. Cílem UNSMIS byla implementace plánu Kofiho Annana. Výsledky mise však byly zanedbatelné a v důsledku dalšího nárůstu násilí byl následně dne 19. srpna ukončen její mandát (United Nations Supervision Mission in Syria 2012).

V souvislosti s výše zmíněnou eskalací násilí proběhly také další dva pokusy o přijetí rezoluce v rámci Rady bezpečnosti. Hlasování proběhlo v únoru a následně v červnu roku 2012. Návrh těchto rezolucí byl podobného obsahu jako v říjnu 2011. Oba návrhy však byly opět vetovány Ruskem a Čínou (Thakur 2013: 71). Jednáním Ruska a Číny se zabývá řada autorů (Thakur 2013, Williams, Ulbrick, Worboys 2012, Morris 2013). Tito autoři se shodují, že hlavním důvodem vetování byly čínské a ruské vazby na stávající syrský režim. Morris uvádí, že Rusko a Čína se od ostatních států v rámci Rady bezpečnosti odlišují ve třech aspektech. Oba tyto státy argumentují, že:

- 1) kritika Asadova režimu by měla být v rovnováze s kritikou opozičních sil,
- 2) dohody má být dosaženo na základě konsenzu a má se za každé ceny vyhnout užití síly,
- 3) odpůrci Asadova režimu pravděpodobně usilují o vojenský zásah v zemi za účelem změny režimu (Morris 2013: 1275–1276).

Autoři se dále shodují, že významným faktorem, který způsobil neschopnost dospět ke konsenzu, je také načasování syrského konfliktu brzy po zásahu NATO v Libyi. Poté, co se objevila kritika NATO za údajné překročení mandátu související se změnou režimu v Libyi, byly státy daleko více opatrné v rámci krize v Sýrii. Tento postoj je patrný také v souvislosti s užitím konceptu R2P.

Explicitní odkaz na R2P v souvislosti se syrskou krizí byl velmi omezen. Morris uvádí, že během dvanácti zasedání Rady bezpečnosti od října 2011 do dubna 2013 byl odkaz na R2P použit pouze šesti členy (Francií, Kolumbií, Togem, Rwandou, Japonskem a Brazílií). Všichni z nich však hovořily o R2P v souvislosti s prvním pilířem, tedy odpovědností syrské vlády za ochranu civilního obyvatelstva. Odkaz na třetí pilíř nebyl zaznamenán žádný (Morris 2013: 1276). Klíčovou událostí, která oživila diskuzi o možnosti vojenského zásahu, bylo odhalení chemických útoků v srpnu 2013

⁴ oficiálně United Nations Supervision Mission in Syria, UNSMIS

(Wilson 2014: 166). V rámci Rady bezpečnosti byl odkaz na R2P uveden až v letech 2014 a 2015, a to v rezolucích 2139 (2014), 2165 (2014), 2170 (2014), 2254 (2015) a 2258 (2015). Tyto rezoluce opět odkazovaly na první pilíř R2P, odsoudily všechny strany konfliktu páčající násilí a uvedly, že primární odpovědnost za ochranu obyvatelstva Sýrie je v rukou stávající vlády (United Nations 2016b).

3.2.1 Užití chemických zbraní

Významnou a medializovanou událostí arabského jara v Sýrii bylo údajné použití chemických zbraní v Ghútě, předměstí Damašku, v srpnu roku 2013. V rámci OSN byla brzy zřízena skupina odborníků s cílem vyšetřit tyto údajné chemické útoky. Vyšetřovací skupina následně představila zprávu, ve které potvrdila použití chemického plynu sarin v Ghútě, což mělo za následek smrt několika stovek civilistů. Zpráva nicméně nevedla, kdo nese za tyto útoky zodpovědnost (United Nations News Centre 2013)

Tato událost však vedla k zintenzivnění debaty v rámci mezinárodního společenství. Západní státy, zejména Francie, Velká Británie a USA, z útoku obvinily syrskou vládu a zároveň uvedly, že zvažují vojenskou operaci na území Sýrie. Syrská vláda však obvinění odmítala a uvedla, že za chemickými útoky stojí skupiny rebelů (Wilson 2014, Garwood-Gowers 2013). Velkou Británií byl následně představen návrh rezoluce, který by autorizoval vojenský zásah v Sýrii v souladu s kapitolou VII Charty OSN. Návrh však byl opět vetován Ruskem, jenž tento krok odsoudilo jako unáhlený, bez jasných důkazů a zároveň opět upozornilo na nutnost zachování stávajícího režimu. V opačném případě by totiž dle Ruska došlo k destabilizaci země (Garwood-Gowers 2013: 617–618).

Dle Weisse se zdálo, že západní státy skutečně zrealizují vojenský zásah na území Sýrie bez autorizace Radou bezpečnosti (Weiss 2014: 168). Velká Británie totiž dne 29. srpna 2013 uvedla, že za útoky s největší pravděpodobností stojí syrská vláda a „v případě, že je akce v rámci Rady bezpečnosti blokována, je Velké Británii v souladu s mezinárodním právem povoleno učinit mimořádná opatření s cílem zmírnit rozsah zdrcující humanitární katastrofy v Sýrii a dále s cílem odradit a zamezit syrské vládě dále využívat chemické zbraně...“ (Garwood-Gowers 2013: 618). Během hlasování v rámci britského parlamentu byl nicméně návrh na vojenský zásah zamítnut.

S ohledem na iniciativu Velké Británie je nutno dodat, že zmíněný návrh neodkazoval na koncept R2P, ale na unilaterální humanitární intervenci (Tamtéž).

Vyšetřování provedly také USA, které uvedly, že při útocích bylo zabito 1 429 osob, z toho 426 dětí. Tyto útoky realizovala dle důkazů USA syrská vláda. Americký prezident Obama současně uvedl, že USA by měly v Sýrii vojensky zasáhnout. Operace by měla být časově limitována avšak natolik silná, aby nedošlo k dalším podobným útokům (BBC 2013). Stejně jako v případě Velké Británie ale nebyl zásah podpořen americkou veřejností ani Kongresem (Weiss 2014: 16 –17).

Ačkoliv nebyl plán na americký vojenský zásah v Sýrii podpořen, Wilson uvedl, že rozhodování o vojenském zásahu přimělo Rusko k většímu zapojení do diplomatického dialogu, jehož výsledkem bylo několik významných dokumentů (Wilson 2014: 168). Dne 14. září vznikla dohoda o eliminaci syrských chemických zbraní. Dalším výsledkem bylo jednomyslné přijetí rezoluce 2118 Radou bezpečnosti dne 27. září 2013. Rada bezpečnosti v rezoluci vyjádřila nutnost zničení chemických zbraní na území Sýrie. Současně zdůraznila nezbytnou kontrolu nad dodržováním tohoto závazku (United Nations 2013). Kromě toho byla také založena společná mise OSN a Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW). Mise sloužila ke koordinaci a implementaci plánu na efektivní odstranění chemických zbraní v zemi (Trapp 2015).

Na konci roku 2014 bylo společnou misí OSN-OPCW oznámeno, že se podařilo odstranit chemické zbraně na území Sýrie (UN News Centre 2014). Navzdory deklarovanému zničení chemických zbraní se však postupně objevily další případy chemických útoků. The Guardian citoval Syrsko-americkou zdravotnickou společnost, která uvedla, že celkem proběhlo na území Sýrie 161 útoků s použitím chemických zbraní. Zabito bylo nejméně 1491 osob a další 14 581 zraněno (Shaheen 2016).

Z použití chemických zbraní se nadále vzájemně obviňovaly syrská vláda a opoziční skupiny, proto vzniklo několik dalších iniciativ s cílem vyšetřit tyto útoky. Jednou z nich je společný vyšetřovací mechanismus OSN a OPCW, který vznikl na základě rezoluce 2235 přijaté v srpnu 2015 s cílem identifikovat osoby zodpovědné za chemické útoky. Mandát mechanismu byl stanoven na jeden rok, přičemž v únoru 2016 byla vydána první hodnotící zpráva. Zpráva nicméně nepřinesla žádné nové poznatky a došlo pouze k potvrzení užití chemických zbraní v několika městech a zdůraznění nutnosti dalšího vyšetřování (Ban Ki-moon 2016).

Adams uvádí, že užití chemických zbraní přimělo státy v rámci Rady bezpečnosti spolupracovat. Kromě výše vypsanych rezolucí však žádné významnější

iniciativy přijaty nebyly, a tudíž boje mezi aktéry pokračovaly (Adams 2015: 17). Weiss dodává, že chemické útoky jsou jasným příkladem, kdy je mezinárodní společenství oprávněno a dokonce by mělo podniknout razantní kroky k ochraně civilního obyvatelstva. Místo toho však byla dána přednost geopolitickým zájmům (Weiss 2014: 17). Zatímco syrskou vládu podporovalo Rusko, Írán a organizací Hizballáh, některé opoziční skupiny byly podporovány řadou arabských států a dále také Spojenými státy či Velkou Británií (BBC 2016, Adams 2015).

V Sýrii tak došlo k patové situaci, kdy obě strany získaly značnou část území, avšak ani jedna strana nebyla schopna zvítězit nad tou druhou. Vývoj byl následně navíc zkomplikován nárůstem vlivu radikálních skupin, včetně ISIS (Adams 2015: 6). Již 17. června 2012 dospěl Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC) k závěru, že „*v současnosti na území Sýrie probíhá nestátní (vnitřní) ozbrojený konflikt mezi vládními silami a několika organizovanými ozbrojenými opozičními skupinami, které operují v několika oblastech, včetně měst Homs, Idlib a Hama*“ (International Committee of the Red Cross 2012).

3.2.2. Heterogenní opozice, nárůst vlivu ISIS

Významným aspektem syrského konfliktu je velmi heterogenní syrská opozice. BBC informovala, že na území Sýrie je údajně až 1 000 opozičních skupin, z nichž některé jsou velmi malé a působí pouze na lokální úrovni. Existuje však také několik větších významných skupin mající vliv na více oblastí. Mezi těmito skupinami vzniklo několik koalic sdílejících podobný program (BBC 2013b).

První skupinou, která vznikla již v březnu 2011, byla Syrská osvobozenecká armáda (FSA), která v počáteční fázi konfliktu bojovala proti vládním složkám (Adams 2015: 6). Jednou z nejvýznamnějších koalic je Národní koalice sil revoluce a syrské opozice (jiným názvem také Syrská opoziční koalice), která vznikla v listopadu 2012. Tuto koalici uznalo několik významných mezinárodních aktérů jako legitimního představitele syrského obyvatelstva. Mezi státy uznávající tuto koalici patří Velká Británie, USA, Francie, Turecko či státy Perského zálivu (BBC 2016).

Weiss však přesto upozorňuje na nejednotnost těchto opozičních skupin. Dodává, že skupiny nemají jednotnou ideologii a nejsou schopny efektivně koordinovat operace. Syrská opozice nebyla schopna získat kontrolu nad většinou obydlených

oblastí. Autor zároveň dodává, že opozice nemá kontrolu ani nad vlastními členy, kteří tak páchají zločiny na civilním obyvatelstvu. Weiss dále uvádí, že z těchto opozičních skupin představují největší riziko pro civilisty Fronta al-Nusra a ISIS (Weiss 2014: 13–14).

V souvislosti s nárůstem radikálních skupin byla západními státy částečně přerušena dosavadní podpora pro opoziční skupiny (BBC 2016). V září 2014 byla proti ISIS zahájena vojenská operace vedená koalicí několika států. V Sýrii se vojensky angažují USA, Austrálie, Bahrajn, Kanada, Francie, Jordánsko, Nizozemí, Katar, Saudská Arábie, Turecko, Spojené arabské emiráty a Velká Británie (McInnis 2016: 7–10). Intervence probíhala formou leteckých útoků proti ISIS v okolí měst Aleppo a Rakka. (BBC 2016). Významným centrem bojů se stalo dále město Kobane, kde se do boje proti ISIS dostali také Kurdové. Druhá intervence realizovaná na území Sýrie Ruskem započala dne 30. září 2015. Jejím deklarovaným cílem byl také boj proti ISIS a snížení počtu syrských uprchlíků (Stent 2016). Jak bude prokázáno v rámci poslední podkapitoly, obě tyto intervence nesou určité kontroverzní aspekty.

3.3. Aplikace kritérií R2P na situaci v Sýrii

Z výše popsaných informací je patrné, že za dobu trvání konfliktu se situace v Sýrii značně zkomplikovala. V současnosti probíhá na území Sýrie vojenský zásah vedený koalicí USA a dále také intervence Ruska. Kromě toho existovala debata o vojenském zásahu proti syrské vládě, která stále podniká útoky na oblasti spadající pod kontrolu opozice. Při těchto útocích však dochází k úmrtí civilních osob. Následující část práce zkoumá splnění kritérií konceptu R2P pro užití vojenské intervence. Autorka této diplomové práce se s ohledem na multidimenzionální povahu syrského konfliktu rozhodla aplikovat kritéria R2P nejen na potenciální a doposud nerealizovaný zásah vůči syrské vládě, ale také na probíhající intervenci koalice USA a intervenci Ruska.

3.3.1. Spravedlivý důvod

Dle nevládní organizace Syrian Centre for Policy Research zemřelo během pětiletého konfliktu v Sýrii až 400 000 osob v důsledku přímého násilí a dalších 70 000 osob v důsledku nepřímých faktorů (tj. neadekvátní zdravotní péče či nedostatku

potravin). Odhad OSN se však razantně odlišuje, jelikož dle OSN došlo do poloviny roku 2014 k zabití více než 270 000 osob. Aktuálnější odhad s ohledem na nedostupnost věrohodných dat OSN nepotvrdila (Black 2016). Navzdory rozdílným odhadům je však zřejmé, že počet obětí syrského konfliktu je markantní.

O syrském konfliktu lze navíc hovořit jako o největší uprchlické krizi od konce druhé světové války. Nejvíce syrských uprchlíků bylo v dubnu 2015 koncentrováno v Libanonu, Turecku, Jordánsku, Iráku a v Egyptě (Achiumel 2015: 695–697). Dle Úřadu pro koordinaci humanitárních záležitostí (OCHA) bylo nuceno opustit zemi až 4,8 milionů osob a dále bylo zaznamenáno nejméně 6,6 milionů IDPs. OCHA dále informoval, že v současnosti potřebuje humanitární asistenci až 13,5 milionů osob, z toho 6 milionů dětí (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs 2016).

Existuje velký počet na sobě nezávislých zdrojů, které upozornily na rozsáhlé zločiny páchané proti civilnímu obyvatelstvu Sýrie. Tyto zločiny byly páčány nejen ozbrojenými vládními složkami, ale i opozičními ozbrojenými skupinami. Stejně jako v Libyi i v Sýrii vláda využila těžkých zbraní, včetně tanků či bojových vrtulníků (Amnesty International 2012). Vláda útočila na oblasti spadající pod kontrolu rebelů, tedy části měst Aleppo, Damašek, Dar'á, Rakka a další. Kromě útoků na ozbrojené skupiny však došlo k zabití mnoha civilistů. Byly zaznamenány útoky na školy či zdravotnická střediska. Docházelo také k případům, kdy odstřelovači útočili na demonstrující. Ozbrojené opoziční skupiny se také dopustily vážných zločinů, včetně útoků na civilní obyvatelstvo či poprav zajatých syrských vojáků. Velkou hrozbou pro civilní obyvatelstvo navíc představuje ISIS, který mimo jiné páchá útoky na menšiny křesťanů, Kurdů a alávitů (Adams 2015: 8–9). OCHA dále upozornila, že se obě strany, tedy vláda i opoziční skupiny, dopustily vážných zločinů na dětech, včetně vražd a sexuálního násilí (General Assembly 2012).

První kritérium ICISS lze tedy jednoznačně považovat za splněné. Ačkoliv doposud nebyl potvrzen viník několika chemických útoků, lze v případě syrského konfliktu konstatovat, že Asadův režim je zodpovědný za páčání rozsáhlého násilí na civilním obyvatelstvu. Vláda navíc selhala a nadále selhává ve své povinnosti chránit obyvatelstvo před radikálními skupinami, včetně ISIS.

3.3.2. Ochana před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami

S ohledem na výše popsané činy uvedla zpráva vyšetřovací komise OSN, že vládní vojenské složky spáchaly zločiny proti lidskosti (včetně mučení a vražd). Dále došlo k válečným zločinům a dalším závažným porušením mezinárodního humanitárního práva. Z válečných zločinů byly ve zprávě obviněny také opoziční skupiny, které se dopouštěly vražd, mučení či poprav bez jakéhokoliv soudu (General Assembly 2012).

Americký ministr zahraničních věcí John Kerry dokonce v březnu 2016 označil násilí páchané ISIS v Sýrii a Iráku za genocidu (Labott, Kopan 2016). Tento výrok však nebyl potvrzen žádným dalším mezinárodním aktérem. S ohledem na definici genocidy autorka této práce vyvozuje, že primárním cílem není fyzická eliminace určité skupiny, tudíž ke genocidě s největší pravděpodobností nedochází. V Sýrii však bylo potvrzeno spáchání dvou ze čtyř vymezených zločinů a toto kritérium tedy lze považovat za naplněné.

3.3.3. Autorizace Radou bezpečnosti, oprávněná autorita

Navzdory všem výše popsaným zločinům proti civilnímu obyvatelstvu, nebyla v rámci Rady bezpečnosti přijata rezoluce, která by autorizovala nezbytná opatření k zastavení násilí v Sýrii. Návrhy rezolucí, které obsahovaly jakákoliv opatření vůči syrské vládě, byly vždy vetovány Ruskem a Čínou. Prosadit se podařilo pouze rezoluce, které odsuzovaly násilí, ustanovily vyšetřovací mise či dodávky humanitární pomoci. Naopak návrhy na uvalení sankcí či předání krize v Sýrii k vyšetřování ICC byly vždy zamítnuty. Primární kritérium, které mezinárodní společenství vymezilo v Závěrečném dokumentu jako nezbytné k realizaci vojenské operace, tedy naplněno nebylo. ICISS sice ve zprávě z roku 2001 stanovila jako kritérium souhlas jiné autority, například významného regionální organizace, avšak v roce 2005 byla tato možnost ze Závěrečného dokumentu vyjmuta. Toto kritérium k vojenskému zásahu tedy nebylo prozatím splněno.

S ohledem na druhou dimenzi konfliktu, tedy boj proti ISIS, Rada bezpečnosti jednomyslně přijala v listopadu 2015 rezoluci 2249, která vyzvala členské státy, aby přijaly všechna nezbytná opatření na územích spadající pod kontrolu ISIS tak, aby bylo

zamezeno teroristickým útokům ze strany ISIS či dalších skupin přidružených Al-Káidě (United Nations 2015). Podmínka oprávněné autority je tedy pro realizované vojenské operace naplněna.

3.3.4. Správný úmysl

Jak již bylo uvedeno výše, západní státy představily několik návrhů rezoluce, ve kterých uvedly, že je nutné podniknout opatření k efektivní ochraně civilního obyvatelstva Sýrie. Spravedlivý úmysl západních zemí však byl od počátku zpochybňován Ruskem a Čínou. Tyto státy naopak argumentovaly, že západní země primárně neusilují o ochranu obyvatelstva, nýbrž o prosazení intervence a s ní spojenou snahu o změnu syrského režimu. Pokud by podle kritérií Norooze byla v Sýrii provedena multilaterální vojenská operace, která by byla podporována syrským obyvatelstvem a určitou regionální organizací, dalo by se toto kritérium považovat za naplněné (Norooz 2015)

Co se týče vojenských operací proti ISIS na území Sýrie, obě intervenující strany se navzájem kritizují z toho, že nesplňují podmínku spravedlivého úmyslu. Při zohlednění kritérií, která definoval Norooz, je patrné, že vojenský zásah koalice vedené USA splňuje podmínku multilaterální akce. V koalici je totiž zapojeno několik aktérů, včetně významných regionálních států, a to Saudské Arábie, Jordánska, Kataru, Turecka a Spojených arabských emirátů. Ruská intervence multilaterální akcí není, i když Rusko významně spolupracuje s Íránem a libanonskou organizací Hizballáh (Bassam 2015). Podpora intervence mezi místním obyvatelstvem je taktéž velmi sporná s ohledem na značnou diferenciaci společnosti. V souvislosti s ruskou intervencí se navíc objevily informace, které ukazují, že více než na ISIS je intervence mířena na opoziční skupiny bojující proti syrskému režimu (The Guardian 2015). Podmínku spravedlivého úmyslu tedy nelze potvrdit ani u jedné z realizovaných intervencí.

3.3.5. Poslední prostředek

Od začátku událostí v Sýrii představilo mezinárodními aktéry několik mírových plánů a dalších pokusů o diplomatické řešení konfliktu. Nicméně všechny byly neúspěšné a ve skutečnosti docházelo naopak k zintenzivnění konfliktu (Williams,

Ulbrick, Worboys 2012: 495-496). Prvním pokusem byl například již výše zmíněný mírový plán představený Ligou arabských států, Šestibodový plán Kofiho Annana a s ním související mise UNSMIS a další neúspěšné snahy o diplomatické řešení.

Jedním z využitých nástrojů byly také sankce, které uvalily USA, EU i Liga arabských států (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 497). Embargo bylo uvaleno také Tureckem (Chulov 2011). Mezi další opatření patřily zákazy cestování, zabavení majetků či embargo na dovoz syrské ropy a dalších komodit (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 497). V rámci OSN se však kvůli zamítnutí Ruska a Číny nepodařilo prosadit žádné významnější diplomatické kroky. Přesto však lze konstatovat, že mezinárodní společenství využilo všech možných mírových opatření a tuto podmínku lze tudíž také pokládat za naplněnou.

3.3.6. Přiměřenost prostředků

Přiměřenost prostředků nelze v případě Sýrie ověřit. K vojenské intervenci za účelem ochrany civilního obyvatelstva proti syrské vládě a opozičním skupinám zatím nedošlo. Williams, Ulbrick, Worboys nicméně uvádí, že pro ochranu civilistů v Sýrii by byly vhodné dva prostředky. Jedním z nich by dle autora mohlo být vytvoření bezletové zóny, neboť jak již bylo uvedeno, syrská vláda realizovala řadu leteckých útoků proti civilnímu obyvatelstvu. Druhým řešením by dle autora mohlo být vytvoření humanitárních zón, které však vyžadují pozemní síly k efektivnímu zajištění ochrany civilistů (Williams, Ulbrick, Worboys 2012).

Intervence proti ISIS mají formu leteckých útoků. Podle GCR2P byla většina operací Ruska vedena v oblastech osídlených civilisty a celkem bylo zaznamenáno až 1 869 civilních obětí, z toho 440 dětí. Dále bylo oznámeno, že letecké útoky koalice vedené Spojenými státy proti ISIS způsobily smrt až 3 547 členům ISIS a dále si vyžádaly 250 civilních obětí (Global Centre for the Responsibility to Protect 2016b). Naplnění kritéria a intervencí tedy nelze považovat za splněné.

3.3.7. Rozumné naděje na úspěch

Co se týče potenciální intervence k ochraně obyvatelstva Sýrie před vládními složkami a opozičními skupinami, kritérium rozumných nadějí na úspěch nelze pokládat

za naplněné. Rusko a Čína od března 2011 upozorňovaly, že potenciální vojenský zásah by vedl k destabilizaci země a nástupu radikálních skupin k moci. Vzhledem k tomu, že syrská společnost je značně heterogenní a existuje mnoho opozičních skupin, nelze předpokládat, že by intervence měla očekávaný úspěch.

Posouzení tohoto kritéria u realizovaných intervencí proti ISIS je složité. V březnu 2016 se objevila informace o úspěchu syrské armády, která díky pomoci ruských leteckých útoků získala kontrolu nad městem Palmýra. Toto město bylo dříve obsazeno Islámským státem (BBC 2016). Následně prezident Putin oznámil částečný odsun ruských sil ze Sýrie. Tímto rozhodnutím chce údajně podpořit mírový proces v Sýrii. Zároveň bylo uvedeno, že ruská intervence svůj primární cíl splnila (Al Jazeera 2016).

GCR2P zdůrazňuje několik kroků, potřebných k ukončení konfliktu v Sýrii. Rada bezpečnosti by měla uvalit zbrojní embargo a předat situaci k vyšetřování ICC. Státy by dle GCR2P měly upustit od podpory ozbrojených opozičních skupin, které páchají násilí na civilních osobách. Stejně tak je nutné, aby se státy realizující letecké útoky vyhnuly civilním obětem. V neposlední řadě je zdůrazňováno, že Rusko i USA musí spolupracovat a přimět své spojence k mírovým dohodám a dodržování příměří (Global Centre for the Responsibility to Protect 2016b).

4. Komparativní analýza arabského jara v Libyi a Sýrii

Poslední kapitola této diplomové práce čerpá z druhé a třetí kapitoly. V první části je srovnán průběh arabského jara v Libyi a Sýrii. Následně kapitola zkoumá odlišnosti v přístupu jednotlivých mezinárodních aktérů k těmto konfliktům. V kapitole je dále srovnáno užití R2P v Libyi a Sýrii a splnění kritérií R2P k realizaci vojenských intervencí v těchto zemích. Závěrečná část práce zkoumá nedostatky, které se v kontextu zkoumaných konfliktů u konceptu R2P projeví, a zabývá se také jeho další uplatitelností v praxi.

4. 1. Komparace konfliktů

4.1.1. Shodné rysy

Prvním shodným rysem je povaha libyjského a syrského režimu. Oba režimy byly zavedeny již v 70. letech a jednalo se o značně represivní vlády. V období před začátkem konfliktů vydala HRW zprávy sledující lidsko-právní situaci v obou zemích. Tyto zprávy upozorňovaly na existující zákaz sdružování a shromažďování, dále na zadržování politických vězňů, mučení a svévolné zadržování osob (Human Rights Watch 2009, 2010).

V roce 2011 začaly v Libyi i Sýrii události tzv. arabského jara. Jak vyplývá z předchozích kapitol, v obou zemích se nejdříve objevilo několik mírových protestů. Hlavním požadavkem demonstrujících bylo propuštění politických vězňů a zavedení prodemokratických reforem. V důsledku násilné reakce ze strany libyjské a syrské vlády se však hlavním požadavkem stala rezignace hlavních představitelů a sestavení nových demokratických vlád.

Za další shodný aspekt obou konfliktů lze rovněž považovat použití násilí proti demonstrujícím. Libyjský i syrský režim využil k potlačení povstání těžké zbraně, včetně tanků a bojových letounů. Proti libyjské i syrské vládě se následně zformovaly ozbrojené opoziční skupiny a konflikty tudíž dále eskalovaly. Obě vlády usilovaly o opětovnou kontrolu nad celou zemí, k čemuž využívaly zejména letecké útoky.

S rostoucím násilím mezi stranami konfliktu rostla také míra dopadů na civilní obyvatelstvo. Během syrského konfliktu zemřelo od března 2011 do června 2014 nejméně 270 000 osob (Black 2016). V Libyi zemřelo před začátkem vojenské operace

NATO až 2000 osob (Milne 2011). Značný podíl na civilních obětech však měly v Libyi a Sýrii také ozbrojené opoziční skupiny.

4.1.2. Odlišné rysy

Kaddáfí od počátku demonstrací až do své smrti odporoval jakémukoliv kompromisu či přijetí mírových plánů. Tento přístup byl patrný zejména v jeho veřejných projevech, v nichž důrazně odsuzoval všechny oponenty a dokonce vyzýval k jejich fyzickému odstranění (BBC 2011b). Na rozdíl od Kaddáfího projevil zpočátku Bašár al-Asad snahu o určité reformy. V březnu roku 2011 propustil řadu politických vězňů, rozpustil vládu a současně zrušil v zemi výjimečný stav, který byl zaveden v roce 1963 (BBC 2016). Asad dále souhlasil s několika mírovými iniciativami představenými mezinárodním společenstvím, například s mírovým plánem Ligy arabských států (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 496). I přes tuto odlišnost je však reakce obou režimů v zásadě shodná, tedy násilná.

Velmi markantním rozdílem mezi konfliktem v Libyi a Sýrii byl charakter opozice. V Libyi došlo k velmi rychlému ozbrojení opozice, k následným bojům a eskalaci násilí. V Sýrii se ozbrojená opozice objevila až po několika měsících (Gazzini 2011: 5–6) a k větší eskalaci konfliktu došlo od druhé poloviny 2011 (Adams 2015: 6). Libyjská opozice se i přes počáteční heterogenitu velmi rychle sjednotila a zformovala NTC (Norooz 2015). Díky své jednotě navíc získala kontrolu nad třemi čtvrtinami země, například nad městy Benghází, Misrata, Baida či Tobruk (BBC 2016b). NTC byla následně uznána jako legitimní představitel Libye (Weiss 2014: 14).

Naopak syrská opozice je po celou dobu konfliktu značně diferenciována. Existuje zde až 1 000 opozičních skupin, mezi kterými se vytvořilo několik koalic považujících se za legitimního představitele Sýrie (BBC 2013b). Nejednotná ideologie a neefektivní koordinace mezi skupinami vedla k tomu, že opozice nezískala významnější územní zisky (Weiss 2014: 14). Centrem bojů mezi vládou a opozicí stala města Aleppo, Homs a Damašek (Adams 2015: 6). Značný vliv získala také radikální hnutí ISIS a al-Nusra.

Dalším významným rozdílem mezi konflikty je zapojení mezinárodních aktérů. Na základě druhé a třetí kapitoly je patrné, že libyjský režim byl izolován a neopíral se o podporu žádného spojence. V rámci mezinárodního společenství bylo proto snadné

dospět ke konsenzu a následnému schválení vojenského zásahu. Syrská vláda na rozdíl od Libye měla důležité spojence, kteří prosazovali nezasahování do suverenity státu. Na rozdíl od Libye byly v Sýrii zahájeny vojenské operace, jejichž hlavním cílem byla eliminace teroristických skupin, nikoliv ochrana civilního obyvatelstva.

4. 2. Komparace zapojení mezinárodního společenství

Z předchozích kapitol jasně vyplývá, že ruské vazby na libyjský režim nebyly tak pevné jako na režim syrský. V počáteční fázi libyjského konfliktu Rusko oponovalo realizaci vojenského zásahu v Libyi nebo uvalení sankcí na režim. Dietrich uvedl, že v reakci na eskalaci násilí a Kaddáfího veřejné projevy, ve kterých vyhrožoval zabitím svých oponentů, zmírnilo Rusko svůj postoj. Během hlasování o rezoluci 1973 se tento stálý člen Rady bezpečnosti rozhodl nevyužít právo veta a na místo toho se Rusko zdrželo hlasování (Dietrich 2013: 332). Autor dále dodal, že významným faktorem při rozhodování Ruska byl také souhlas Ligy arabských států (a dalších regionálních aktérů) s intervencí.

Ze třetí kapitoly je dále patrné, že vazby Ruska na syrský režim byly mnohem pevnější. Rusko během syrského konfliktu vždy zdůrazňovalo suverenitu a teritoriální integritu Sýrie. Ruský prezident Putin zároveň několikrát hovořil o nutnosti zachovat stávající režim, neboť jeho změna by vedla k destabilizaci země a nárůstu vlivu radikálních skupin. V důsledku tohoto postoje využilo Rusko práva veta během hlasování o několika rezolucích a následně tak došlo k zamítnutí návrhů na uvalení sankcí, autorizaci vojenského zásahu či předání případu k vyšetřování ICC (Global Centre for the Responsibility to Protect, 2016b).

Vazba Ruska na syrský režim byla natolik silná, že se od září 2015 tato země rozhodla pro realizaci vojenské intervence. Jak bylo již uvedeno, deklarovaným cílem Ruska byl boj proti terorismu. GCR2P však upozornilo, že Rusko využívá letecké útoky zejména na opoziční skupiny bojující proti syrskému režimu (Tamtéž).

Společně s Ruskem je zastáncem tradičního přístupu v mezinárodních vztazích také Čína, která prosazuje princip nezasahování do suverenity států. V libyjském konfliktu se však Čína, stejně jako Rusko, rozhodla nevyužít práva veta při hlasování o rezoluci 1973. Sun uvedl, že toto rozhodnutí se Číně nevyplatilo. Nejen, že Čína zaznamenala ekonomické ztráty, ale také musela realizovat evakuaci více než 30 000

čínských občanů z Libye. Ztráta Číny v Libyi následně ovlivnila její jednání během syrské krize. V rámci Rady bezpečnosti proto opět prosazovala tradiční principy nezasahování a několikrát využila práva veta. (Sun 2012).

Odlišný přístup je patrný u západních zemí. USA obvinily syrského i libyjského prezidenta ze spáchání násilí proti civilnímu obyvatelstvu a důrazně prosazovaly nutnost změny režimu. Významně proto podporovaly ozbrojené opoziční skupiny v obou zemích s výjimkou skupin radikálních. V Libyi uznaly NTC jako legitimního představitele Libye (Gazzini: 4–5). Stejně tak v prosinci 2012 uznaly USA syrskou Národní koalici sil revoluce a syrské opozice (BBC 2016).

Po užití chemických útoků provedly USA vyšetřování, jehož výsledkem bylo označení syrského režimu za hlavního původce útoků. USA uvedly, že při těchto útocích bylo zabito 1 429 osob, z toho 426 dětí. Americký prezident Obama se současně vyjádřil k nutnosti vojenského zásahu na území Sýrie. Následně proběhlo v USA hlasování o provedení mise proti Asadovu režimu. Tento návrh byl nicméně zamítnut. V září 2014 byly odsouhlaseny letecké útoky USA proti ISIS v Sýrii a Iráku. Tato mise byla zahájena v rámci koalice několika států. BBC nicméně informovalo, že USA se při útocích vyhýbalo bojům mezi Asadovými vojsky a ozbrojenou opozicí a operacím, které by vedly k zisku syrské vlády (BBC 2015).

Z evropských zemí se v libyjském konfliktu nejaktivněji angažovala Francie, jež byla první zemí uznávající NTC jako legitimního představitele Libye. Francie zároveň jako první vyjádřila nutnost vojenské akce v Libyi (Rose 2014: 212). Gazzini uvedla, že rezoluce 1973 byla přijata za tak krátkou dobu zejména díky tlaku Francie (Gazzini 2011). Západní státy usilovaly o podobný přístup také u Sýrie. Zejména Velká Británie, Francie a Německo prosazovaly v rámci Rady bezpečnosti návrhy rezoluce, která by autorizovala vojenský zásah k ochraně civilního obyvatelstva Sýrie.

Po odhalení chemických útoků v Sýrii došlo v rámci britského parlamentu k hlasování o intervenci bez autorizace Rady bezpečnosti OSN. Návrh nicméně nebyl prosazen (Weiss 2014: 168). Francie i Velká Británie se vojensky podílely jednak v Libyi vůči Kaddáfího režimu, ale také v Sýrii proti ISIS. Libyjské intervence se kromě Británie a Francie zúčastnila Itálie, Španělsko, Belgie, Nizozemí, Norsko, Dánsko, Řecko, Bulharsko, Turecko a Rumunsko (Bassiouni 2013: 203).

Co se týče EU, v reakci na události v Libyi vydala Unie formální prohlášení odsuzující násilí a následně dne 10. března zavedla sankce, zbrojní embargo, zmrazení majetku a zákaz cestování pro osoby spojené s libyjským režimem (Dembinski, Reinold

2011: 20–22). Obdobná byla také reakce na syrskou krizi. V rámci EU došlo k odsouhlasení sankcí, dále byl prosazen zákaz cestování a zákaz vývozu syrské ropy do Unie (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 497).

Značný význam během syrského i libyjského konfliktu měla role regionálních aktérů. Zatímco libyjský režim se neopíral o výraznou podporu regionálních zemí, u Sýrie byl region rozdělen na podporovatele Asadova režimu a podporovatele opozičních ozbrojených skupin. Nejvýznamnějším spojencem syrského režimu byl Írán. Tato země je regionální šíitskou mocností, tudíž byla od počátku předpokladem podpora alávitskému režimu. Naopak Saudská Arábie, tedy významná sunnitská mocnost v regionu, podporuje sunnitské ozbrojené skupiny bojující proti Asadovi (BBC 2015). Vojenské intervence v Libyi se zúčastnily Spojené arabské emiráty a Jordánsko. Vojenské multilaterální operace v Sýrii se od září 2014 účastní několik regionálních aktérů, a to Bahrajn, Jordánsko, Katar, Saudská Arábie, Turecko a Spojené arabské emiráty (McInnis 2016: 7–10). Ruskou intervencí významně podporuje Írán a hnutí Hizballáh (Reuters 2015).

Co se týče regionálních organizací, Africká unie urgovala k ochraně civilního obyvatelstva, zároveň ale prosazovala teritoriální integritu libyjské republiky (African Union 2011). Kromě této unie odsoudily násilí v Libyi také Liga arabských států, Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu či Organizace islámské konference. (United Nations 2011a). Poté, co libyjský režim neučinil žádná opatření vznesená v rezoluci 1970, požadovala Arabská liga vytvoření bezletové zóny (Norooz 2015).

Rozdílný přístup Ligy arabských států je patrný u Sýrie. Ačkoliv Liga odsuzovala násilí páchané na civilním obyvatelstvu a iniciovala řadu mírových jednání (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 496), požadavek na vytvoření bezletové zóny neprosazovala. Naopak v roce 2013 vyzývala mezinárodní společenství, aby nepodnikalo žádné unáhlené akce s ohledem na údajné užití chemických zbraní syrskou vládou (Al Jazeera 2013)

Posledním aktérem, u něhož byla pozorována odlišná reakce na libyjskou a syrskou krizi, je OSN. Tato organizace vydala u obou konfliktů oficiální prohlášení odsuzující násilí páchané na civilním obyvatelstvu a vyzvala k jeho okamžitému zastavení. Již v počáteční reakci OSN na tyto konflikty však lze pozorovat určitý rozdíl. Na situaci v Libyi reagovala organizace vydáním prohlášení již 22. února, tedy týden po začátku protestů (United Nations 2011c). Oficiální prohlášení k Sýrii však bylo vydáno

až dne 3. srpna 2011, tedy po pěti měsících protestů (President of the Security Council 2011).

Další rozdíly v reakcích OSN na krizi v Libyi a Sýrii jsou markantní. Zatímco u Libye byly během měsíce vydány dvě rezoluce obsahující zásadní opatření vůči Kaddáfího režimu (viz rezoluce 1970 a 1973), u Sýrie byly v období 2011–2016 zamítnuty všechny rezoluce významnějšího obsahu. Důrazná opatření nebyla přijata ani po odhalení chemických útoků na civilní obyvatelstvo v srpnu 2011.

V rámci libyjské krize tedy OSN přijala zbrojní embargo, zákaz cestování pro šestnáct osob, zmrazení majetku a dále předala případ k vyšetřování ICC (United Nations 2011a). Následně bylo rezolucí 1973 autorizováno přijetí všech nezbytných opatření k zastavení násilí vůči civilnímu obyvatelstvu (United Nations 2011b). V obou rezolucích OSN byl přímý odkaz na první pilíř konceptu R2P.

U Sýrie se v rámci OSN podařilo prosadit pouze rezoluce, které odsuzovaly násilí, ustanovily vyšetřovací mise či dodávky humanitární pomoci. Naopak návrhy na uvalení sankcí či předání krize v Sýrii k vyšetřování ICC byly vždy zamítnuty. O prvním návrhu rezoluce se hlasovalo na konci roku 2011, zamítnut byl Čínou a Ruskem. Kromě toho se zdržely hlasování další čtyři země, a to Brazílie, Indie, Libanon a Jihoafrická republika (Wilson 2014: 166 – 169).

Významnější debata v rámci OSN proběhla po informaci o užití chemických zbraní v Sýrii. Státy v rámci Rady bezpečnosti začaly více spolupracovat, avšak významnější iniciativy se prosadit nepodařilo (Adams 2015: 17). Organizací nebyly uvaleny sankce, nedošlo ani k embargu či předání případu k vyšetřování ICC. GCR2P uvedlo, v rámci OSN se dosáhlo konsenzu pouze v iniciativách na zničení chemických zbraní, realizaci humanitární pomoci a reakci na hrozbu ISIS (Global Centre for the Responsibility to Protect 201).

Rada bezpečnosti OSN tedy dle GCR2P selhala aplikaci přijatých zásad konceptu R2P. Ačkoliv byly státy jednotné v rezolucích zaměřených na zničení syrských chemických zbraní (rezoluce 2218 či 2235), další efektivní opatření proti násilí v osídlených oblastech přijata nebyla. Odkaz na R2P byl obsažen v několika rezolucích, však žádná z nich neobsahovala důraznější opatření k ochraně civilního obyvatelstva. Rezoluce s přímým odkazem na R2P byly navíc přijaty až od roku 2014. GCR2P proto s ohledem na jednání OSN upozornila na „responsibility not to veto,“ tedy povinnost stálých členů Rady bezpečnosti neuplatnit právo veta v případě, že dochází k závažnému porušení mezinárodního humanitárního práva (Tamtéž 2015).

	Libye	Sýrie
Reakce režimů na počáteční demonstrace	Použití ozbrojených sil, bez snahy o reformu	Použití ozbrojených sil, malá míra reforem
Opoziční skupina	Heterogenní, avšak následně sjednocena	Heterogenní, bez následného sjednocení
Podpora režimu	Izolace režimu, Kaddáfí bez spojenců	Podpora ze strany Ruska, Íránu a Hizballáh
Mezinárodní reakce	Jednota v rámci OSN, rezoluce autorizující zásah k ochraně civilního obyvatelstva Libye, intervence NATO	Nejednotnost v rámci OSN, nepřijata rezoluce autorizující zásah k ochraně civilního obyvatelstva Sýrie, nenastala intervence za účelem ochrany obyvatelstva

Tabulka 2 Shodné a odlišné rysy konfliktů v Libyi a Sýrii

Zdroj: Archiv autorky

4. 3. Konflikt v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu R2P

4.3.1. Naplnění kritérií R2P k užití vojenského zásahu

V rámci druhé a třetí kapitoly byla u zkoumaných zemí provedena analýza naplnění kritérií konceptu R2P pro užití vojenského zásahu. Při srovnání výsledků z předešlých kapitol je patrný značný rozdíl mezi oběma konflikty. Ze sedmi kritérií vymezených ve zprávě ICISS a v Závěrečném dokumentu Valného shromáždění se konflikty shodují pouze ve třech případech. Dvě kritéria jsou jednoznačně odlišná a dvě kritéria nebylo možno jednoznačně potvrdit ani vyvrátit.

S ohledem na míru dopadu obou konfliktů na civilní obyvatelstvo lze konstatovat, že první podmínka konceptu R2P k realizaci vojenské intervence, tedy spravedlivá příčina, byla naplněna v Libyi i Sýrii. Stejně tak bylo u obou konfliktů potvrzeno spáchání některého ze čtyř zločinů definovaných v Závěrečném dokumentu.

Konkrétně v případě Libye potvrdil ICC spáchání zločinů proti lidskosti (International Criminal Court 2011). U Sýrie byly vyšetřovací komisí potvrzeny válečné zločiny a zločiny proti lidskosti (General Assembly 2012).

Mezinárodní společenství u obou konfliktů usilovalo o mírové řešení. Za tímto účelem byla využita řada prostředků. V Libyi došlo k uvalení sankcí, zákazům cestování, zmrazení majetku, předání případu k vyšetřování ICC a až poté k rezoluci autorizující vojenský zásah. V syrské krizi bylo mezinárodní společenství nejednotné, tudíž nebyly užity stejné mírové prostředky jako u Libye. Přesto lze kritérium poslední možnosti považovat za naplněné, neboť proběhlo velké množství pokusů o mírová jednání a vyřešení sporu.

	Libye	Sýrie
Spravedlivý důvod	Ano	Ano
Spáchání čtyř zločinů definovaných OSN	Ano (zločiny proti lidskosti)	Ano (válečné zločiny a zločiny proti lidskosti)
Oprávněná autorita	Ano	Ne
Správný úmysl	Ano	-
Poslední prostředek	Ano	Ano
Přiměřenost prostředků	Ano	-
Rozumné naděje na úspěch	Ano	Ne

Tabulka 3 *Naplnění kritérií R2P k realizaci vojenské intervence*

(Zdroj: Archiv autorky)

V souvislosti se dvěma kritérii nelze u Sýrie s přesností určit jejich naplnění. K intervenci v Sýrii nedošlo, proto nelze konstatovat, zda byly použité prostředky přiměřené či nikoliv. Stejně tak nelze s přesností prokázat kritérium správného úmyslu.

Nejednotnost v rámci mezinárodního společenství vedla k nepřijetí rezoluce autorizující vojenský zásah v Sýrii. Na rozdíl od Libye tedy nebyla naplněna podmínka oprávněné autority. Stejně tak se nepodařilo potvrdit podmínku rozumných nadějí na úspěch intervence v Sýrii. Z výše uvedené analýzy kritérií R2P tedy vyplývá, že v případě syrského konfliktu nebyla naplněna všechna kritéria R2P pro užití vojenské intervence. Zásadní je především nenaplnění podmínky úspěšných nadějí na úspěch. Lze se tedy domnívat, že intervence by syrskou krizi s největší pravděpodobností nevyřešila. S ohledem na všechna tato fakta lze tedy konstatovat, že v případě Sýrie tedy nedošlo k naplnění všech operacionalizovaných kritérií konceptu R2P, tudíž nebyla realizována intervence k ochraně civilního obyvatelstva. U Libye lze naopak pozorovat naplnění všech kritérií.

4.3.2. Nedostatky konceptu R2P a jeho další uplatitelnost

V rámci zkoumaných konfliktů se projevilo několik zásadních nedostatků souvisejících s konceptem R2P. Na případu Libye lze jasně demonstrovat, že úspěšná realizace intervence k ochraně obyvatelstva je sama o sobě nedostačující. Ačkoliv intervence úspěšně ochránila civilní obyvatelstvo před násilím páchaným Kaddáfího režimem, objevila se po ukončení OUP řada problémů. Dlouholetá zkušenost s represivním režimem, neexistence demokratických principů a nedostatečná podpora peacebuildingu po ukončení intervence měly za následek vznik dalšího konfliktu v zemi (Weiss 2014: 16). Weiss proto dále dodává, že kromě odpovědnosti mezinárodního společenství zasáhnout proti násilí vůči civilnímu obyvatelstvu je také nutná odpovědnost za obnovu v zemi (Tamtéž).

Další zásadní nedostatky se projevily v kontextu syrské krize. V rámci debaty o dalším vývoji R2P se objevil názor, že koncept v kontextu syrského konfliktu zásadně selhal (Bellamy 2016). Zastánci konceptu (Bellamy 2016, Williams, Ulbrick, Worboys 2012, Adams 2015) však uvádí řadu argumentů ve prospěch R2P. Bellamy uvedl, že syrská krize není výsledkem selhání konceptu R2P, ale selhání mezinárodního společenství ve svém závazku plnit principy tohoto konceptu. Ačkoliv v Sýrii nedošlo k naplnění kritéria rozumných nadějí na úspěch, měly státy podniknout razantnější kroky k ochraně obyvatelstva Sýrie. Rusko a západní země však nebyly schopny dospět konsenzu v otázce syrské krize (Bellamy 2016).

Během syrské krize se tedy jako jeden z hlavních nedostatků projevil závazek mezinárodního společenství ke třetímu pilíři konceptu (tedy odpovědnosti mezinárodního společenství za ochranu obyvatelstva v případě, že stát selže ve své povinnosti je chránit). Třetí pilíř je tedy značně závislý na schopnosti stálých členů Rady bezpečnosti dospět konsenzu. V reakci na tento nedostatek argumentovala řada autorů (Williams 2012, Adams 2015), že v případě blokace v Radě bezpečnosti mají být realizována intervence určitou multilaterální koalicí. Williams zároveň uvádí kritéria, která jsou pro realizaci této intervence nutná. Většina podmínek je v souladu se stávajícími kritérii, nicméně návrh obsahuje několik dodatků. Mezi kritéria dle Williamse patří: (1.) spravedlivý důvod, (2.) poslední prostředek, (3.) neschopnost Rady bezpečnosti jednat a opakovaná blokace potřebné rezoluce, (4.) omezená intervence za účelem ochrany obyvatel (např. bezletová zóna), (5.) autorizace jinou autoritou (regionální organizace, Valné shromáždění apod.), (6.) zásah má být proveden se souhlasem důvěryhodné opozice, která reprezentuje lokální obyvatelstvo. Williams dodává, že v případě, že budou stanovena tato specifická kritéria pro případ, že Rada bezpečnosti selže, bude R2P spolehlivým nástrojem k zastavení dalších humanitární krizí (Williams, Ulbrick, Worboys 2012: 491–503).

GCR2P však uvádí, že primárním cílem má být reforma v rámci Rady bezpečnosti. Státy by se měly zavázat k nevyužití práva veta v případě, že dochází k závažným zločinům proti civilnímu obyvatelstvu. Je nezbytné, aby političtí představitelé dodržovaly svůj závazek k principům R2P. Během posledních let došlo k vývoji iniciativ na omezení práva veta v Radě bezpečnosti v případě spáchání vážných zločinů proti civilnímu obyvatelstvu. Hlavním iniciátorem návrhu byla Francie. Podporu návrhu vyjádřilo až 117 vlád, avšak přesto byla šance na prosazení minimální (Global Centre for the Responsibility to Protect 2015b). Reuters uvedl, že Velká Británie či USA iniciativu s určitými obavami podporují, avšak s ohledem na dosavadní přístup Číny a Ruska je velmi nepravděpodobné, že by byl návrh prosazen (Reuters 2015).

Lze tedy předpokládat, že aplikace R2P bude v následujících letech stále založena na „case-by-case“ přístupu, jehož úspěšnost bude záviset na míře konsenzu v rámci Rady bezpečnosti a ochotě mezinárodního společenství zasáhnout k ochraně civilního obyvatelstva. Navzdory tomuto faktu, však Bellamy dodává, že mezinárodní společenství reaguje na zločiny proti civilnímu obyvatelstvu mnohem lépe a efektivněji

než tomu bylo v 90. letech, což potvrzuje snahu mezinárodního společenství více reagovat na tyto zločiny, než tomu bylo v minulosti (Bellamy 2016).

Závěr

Diplomová práce se zabývala fenoménem tzv. arabského jara v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu Responsibility to protect. Cílem práce bylo popsat a srovnat průběh arabského jara v Libyi a Sýrii, včetně zapojení mezinárodního společenství. Práce staví na argumentu, že *intervence mezinárodního společenství v Libyi byla provedena v souladu s kritérii konceptu R2P*. Dalším předpokladem práce bylo, že *v případě syrského konfliktu nebyla naplněna všechna kritéria konceptu R2P, tudíž nedošlo k realizaci intervence za účelem ochrany civilního obyvatelstva*. Práce si rovněž kladla za cíl odpovědět na tyto vymezené výzkumné otázky:

- 1) *Jak se lišila aplikace konceptu Responsibility to protect na konflikt v Libyi a Sýrii?*
- 2) *Jak se lišil přístup mezinárodního společenství ke konceptu Responsibility to protect v Libyi a Sýrii?*
- 3) *Jaké nedostatky konceptu Responsibility to Protect se projevíly v kontextu konfliktů v Libyi a Sýrii a jaká je jeho další uplatitelnost v praxi?*

Diplomová práce byla komparativní případovou studií, která se zameřila na analýzu dvou případů, u nichž bylo sledováno naplnění kritérií konceptu R2P pro užití vojenské intervence. Cílem práce tedy nebyl komplexní rozbor daného tématu či historických událostí. Práce si rovněž kladla za cíl představit nedostatky konceptu v rámci zkoumaných konfliktů.

V první kapitole byl vymezen teoretický rámec práce. Nejdříve se kapitola věnovala pozadí vzniku konceptu R2P. V této souvislosti byla popsána návaznost na koncept humanitární intervence, dále na tzv. *sovereignty as responsibility* Francise Denga a Roberty Cohen a především na zprávu ICISS s názvem *Responsibility to Protect*. V této zprávě byla vymezena kritéria k užití vojenské intervence. Následně se kapitola zabývala mírou internalizace konceptu v rámci OSN. R2P byl představen jakožto rychle se vyvíjející koncept, k jehož principům se v roce 2005 zavázaly všechny státy OSN. V kapitole byl nicméně nastíněn hlavní nedostatek konceptu. Jako zásadní faktor se ukázalo, že principy R2P nejsou právně závazné a jejich plnění tak souvisí s ochotou mezinárodního společenství dospět konsenzu.

Druhá kapitola zkoumala konflikt v Libyi. V úvodu byl krátce představen režim Muammara Kaddáfího. Hlavní část této kapitoly se však věnovala událostem tzv.

arabského jara v Libyi. Pozorováno bylo zejména zapojení mezinárodního společenství a užití konceptu R2P. Rada bezpečnosti v souvislosti s libyjskou krizí jednala rychle a rozhodně. Během několika měsíců přijala dvě rezoluce zásadního významu. Obě odkazovaly na první pilíř R2P. Významným mezníkem byla autorizace vojenského zásahu k ochraně civilního obyvatelstva. Následně kapitola obsahovala analýzu naplnění kritérií R2P k této intervenci. Analýza prokázala, že v případě Libye byla naplněna všechna kritéria.

Třetí kapitola analyzovala konflikt v Sýrii. V úvodní části byl opět krátce představen syrský režim. Následně kapitola zkoumala syrské arabské jaro. Bylo prokázáno, že mezinárodní společenství v rámci tohoto konfliktu nedospělo ke konsenzu. Mezinárodní společenství v počáteční fázi odsoudilo násilí proti civilnímu obyvatelstvu, avšak přímý odkaz na koncept R2P byl zaznamenán až v rezolucích přijatých po roce 2014. Tyto rezoluce odkazovaly pouze na první pilíř R2P. V rámci kapitoly byla následně provedena analýza, která prokázala, že v případě syrského konfliktu došlo k naplnění tří kritérií. Ostatní kritéria naplněna nebyla nebo se je nepodařilo prokázat.

Poslední výzkumná část se zaměřovala na komparaci tzv. arabského jara v Libyi a Sýrii. V úvodu byly představeny shodné rysy zkoumaných konfliktů. Analýza ukázala, že oba konflikty vznikly v reakci na dlouholeté represivní režimy. Na původní mírové demonstrace reagovaly obě vlády násilně, což dále vedlo k eskalaci násilí. V obou státech došlo k závažným porušením mezinárodního humanitárního práva, respektive ke zločinům proti lidskosti. Na násilí proti civilnímu obyvatelstvu se podílely vlády i opoziční ozbrojené skupiny.

Zároveň byly představeny odlišné rysy konfliktů. Zásadním rozdílem byla forma opozice. Zatímco v Libyi se heterogenní skupina sjednotila za účelem boje proti režimu, v Sýrii po celou dobu konfliktu existovala velká diferenciací mezi opozičními skupinami. Určitý rozdíl byl patrný také mezi představiteli států. Zatímco Kaddáfí odmítal jakýkoliv kompromis, Asad souhlasil s několika mírovými návrhy a v počáteční fázi dokonce inicioval určité snahy o reformy.

Na základě výzkumné části práce je možné potvrdit hypotézu a odpovědět na stanovené výzkumné otázky. Analýza zároveň ukázala, že mezinárodní společenství nejprve přistupovalo k oběma konfliktům shodně, tedy odsuzovali násilí páchané na civilním obyvatelstvu. V další části se však reakce na konflikty liší. Zatímco v Libyi došlo k uvalení embarga, sankcí, předání případu k vyšetřování ICISS a následné intervenci, v Sýrii iniciativy většího významu nebyly prosazeny. V případě syrského

konfliktu nebyla splněna podmínka rozumných nadějí na úspěch a intervence by tudíž s největší pravděpodobností krizi nevyřešila.

Práce ukázala na určité nedostatky konceptu R2P, které se projevily v kontextu zkoumaných konfliktů, a představila jejich možná řešení. V souvislosti s libyjskou krizí lze konstatovat, že intervence samotná není efektivní a je nutné klást důraz také na postkonfliktní rekonstrukci a podporu státu v jeho tranzitním období. V souvislosti s krizí v Sýrii se projevil druhý nedostatek. Užití R2P je značně závislé na ochotě mezinárodního společenství splnit svůj závazek k R2P. Ačkoliv v Sýrii nedošlo k naplnění všech kritérií R2P a tudíž nedošlo k realizaci vojenské intervence, měly státy podniknout razantnější kroky k ochraně obyvatelstva Sýrie. Rusko a západní země však nebyly schopny dospět shody v otázce syrské krize. Jako hlavní faktor se ukázaly vazby Sýrie na Rusko. V důsledku toho Rusko zablokovalo v rámci Rady bezpečnosti jakékoliv iniciativy vůči Asadovu režimu. V souvislosti s tímto nedostatkem navrhla řada autorů (GCR2P, Bellamy), aby byli stálí členové Rady bezpečnosti nuceni zdržet se práva veta v případě, že dochází k závažným zločinům proti civilnímu obyvatelstvu. V současné době však tento návrh nelze považovat za realizovatelný, a to z důvodu tradiční politiky Ruska a Číny. Není pravděpodobné, že by byl návrh těmito zeměmi přijat. V následujících letech proto bude zřejmě stále převládat „*case-by-case*“ přístup k potlačení zločinů proti civilnímu obyvatelstvu.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

African Union. 2000. „Constitutive Act of the African Union.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.au.int/en/sites/default/files/ConstitutiveAct_EN.pdf

African Union. 2005. „The Common African Position on the Proposed Reform of the United Nations: the Ezulwini Consensus.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.responsibilitytoprotect.org/AU_Ezulwini%20Consensus.pdf (1. 2. 2016)

African Union. 2011. „Communique of the 261st Meeting of the Peace and Security Council.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.peaceau.org/uploads/psc-communique-on-the-situation-in-libya.pdf> (1. 3. 2016)

Ban Ki-moon. 2016. Letter dated 12 February 2016 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council (online; PDF). Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/142

General Assembly. 2011. Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic (online; PDF). Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/170/97/PDF/G1117097.pdf> (15.4.2016).

General Assembly. 2012. Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic (online; PDF). Dostupné z: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A-HRC-21-50_en.pdf (15.4.2016).

Human Rights Watch. 2009. „Truth and Justice Can't Wait: Human Rights Developments in Libya Amid Institutional Obstacles“ (online; PDF). Dostupné z: <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/libya1209webwcover.pdf> (15. 3. 2016)

Human Rights Watch. 2010. „A Wasted Decade Human Rights in Syria during Bashar al-Asad's First Ten Years in Power“ (online; PDF). Dostupné z: <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0710webwcover.pdf> (15. 3. 2016)

International Criminal Court. 2002. „Rome Statute of the International Criminal Court.“ (online; PDF). Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf

International Criminal Court. 2011. „SITUATION IN THE LIBYAN ARAB JAMAHIRIYA.“ (online; PDF). Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1101337.pdf>

President of the Security Council. 2011. „Statement by the President of the Security Council“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Golan%20Heights%20SPRST%202011%2016.pdf>

Security Council. 2011. 6627th Meeting of the United Nations Security Council, 4 October 2011 (online; PDF). Dostupné z: http://www.lcil.cam.ac.uk/sites/default/files/LCIL/documents/arabspring/syria/Syria_27_6627thMeeting_UNSC.pdf

United Nations. 1945. „Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice.“ (online; PDF). Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf> (10. 1. 2016)

United Nations. 1994. „Human Development Report.“ (online; PDF). Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (6. 1. 2016)

United Nations. 2004. „A more secure world: Our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf (1. 2. 2016)

United Nations. 2005a. „In Larger Freedom Towards Development, Security and Human Rights for All.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/2005 (1. 2. 2016)

United Nations. 2005b. „2005 World Summit Outcome“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E>. (5. 2. 2016)

United Nations. 2006a. „Resolution 1674 (2006).“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Civilians%20SRES1674.pdf> (5. 2. 2016)

United Nations. 2006b. „Resolution 1706 (2006).“ (online; PDF). Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/files/Resolution%201706%20Darfur%20July%202006.pdf>

United Nations. 2009. „Implementing the responsibility to protect. Report of the Secretary-General.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/implementing%20the%20rtop.pdf> (8. 2. 2016)

United Nations. 2011a. „Resolution 1970 (2011).“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_02/20110927_110226-UNSCR-1970.pdf (16. 3. 2016)

United Nations. 2011b. „Resolution 1973 (2011).“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_03/20110927_110311-UNSCR-1973.pdf (16. 3. 2016)

United Nations. 2013. „Resolution 2118 (2013).“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2118.pdf (16. 4. 2016)

United Nations. 2015. „Resolution 2249 (2015).“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2249.pdf

Literatura

„About Crisis“ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2016 (online). Dostupné z: <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>

„About Libya.“ United Nations Development Programme, 2012 (online). Dostupné z: <http://www.ly.undp.org/content/libya/en/home/countryinfo.html>

„About R2P.“ *Global Centre for the Responsibility to Protect*, 2016 (online). Dostupné z: http://www.globalr2p.org/about_r2p

„About The Commission of Inquiry“ *United Nations Human Rights*, 2016 (online). Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/AboutCoI.aspx>

Adams, Simon. 2012. „Libya and the Responsibility to Protect“ Global Centre for the Responsibility to Protect, October 2012 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.globalr2p.org/media/files/libyaandr2poccasionalpaper-1.pdf>

Adams, Simon. 2015. „Failure to Protect: Syria and the UN Security Council“ Global Centre for the Responsibility to Protect, October 2012 (online; Pdf). Dostupné z: http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf

Aghayev, Elvin. 2013. „Analysis and background of the Arab Spring in Libya.“ *European Researcher* 39(1), 193–198. Dostupné z: http://www.erjournal.ru/journals_n/1359799005.pdf (6. 1. 2016)

Achiumel, Tendayi E. 2015. „Syria, Cost-sharing, and the Responsibility to Protect Refugees“ *Minnesota Law Review* (online; Pdf). Dostupné z: http://www.minnesotalawreview.org/wp-content/uploads/2016/01/Achiume_5fmt.pdf

Al Jazeera. 2016. Putin orders troop withdrawal from Syria. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/2016/03/putin-orders-russian-troops-withdrawal-syria-160314175036414.html>

Al Jazeera. 2013. Arab League urges UN-backed action in Syria. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/09/20139118235327617.html>

Amnesty International. 2011. „The Battle for Libya: killings, disappearances and torture“ (online; PDF). Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/MDE19/025/2011/en/>

„Amnesty publishes satellite images from Aleppo“ Amnesty International, 2012 (online). Dostupné z: <https://www.amnesty.ie/news/amnesty-publishes-satellite-images-aleppo>

„An Introduction to the Responsibility to Protect.“ *ICRtoP*, 2013 (online). Dostupné z: http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop#un_res

„AU Chairperson.“ African Union, 2016 (online). Dostupné z: <http://www.au.int/en/cpau>

Bassam, Laila. 2015 „Assad allies, including Iranians, prepare ground attack in Syria: sources.“ Reuters. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-iranians-exclusi-idUSKCN0RV4DN20151001>

- Bassiouni Cherif. 2013. *Libya: From Repression to Revolution: A Record of Armed Conflict and International Law Violations, 2011-2013*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- BBC. 2011a. Libya: Gaddafi tanks and planes attack rebel tors. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-africa-12673956>
- BBC. 2011b. Libya protests: Defiant Gaddafi refuses to quit. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12544624> (4. 4. 2016).
- BBC. 2013. Obama to seek Congress vote on Syria military action. Dostupné z <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23916752>
- BBC. 2013b. Guide to the Syrian rebels. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24403003>
- BBC. 2015. Syria crisis: Where key countries stand. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>
- BBC. 2016. Syria profile: Timeline. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995> (15.4.2016).
- BBC. 2016b. Libya in maps. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12680846>
- Behr, Timo. 2012. „The European Union’s Mediterranean Policies after the Arab Spring: Cant he Leopard Change its Spots?“ *The Amsterdam Law Forum* 4 (2): 76–88. Dostupné z: <http://amsterdamlawforum.org/article/view/268/454> (12. 1. 2016)
- Bellamy, Alex J. 2008. „The Responsibility to Protect and the Problem of Military Intervention“ *International Affairs* 84 (4), 615-639. Dostupné z: www.jstor.org (10. 1. 2016)
- Bellamy, Alex J. 2010. „The Responsibility to Protect – Five Years On“ *International Affairs* 24(2), 143–169. Dostupné z: <http://responsibilitytoprotect.org/Bellamy.pdf>
- Bellamy, Alex J. 2016. „Syria is a failure of commitment, not principle“ *The Washington Post*. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2016/02/16/syria-is-a-failure-of-commitment-not-principle/>

Bílková, Veronika. 2014. „Informační materiál o pojmu a osahu koncepce odpovědnosti za ochranu.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.cervenkykriz.eu/cz/npsmh_r2p/R2P.pdf

Black, Ian. 2016. Report on Syria conflict finds 11.5% of population killed or injured. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured>

BOLCU, Claudiu. 2013. "NATO's intervention in Libya: the pathway towards a legitimate humanitarian intervention." *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Europaea* 58 (1), 107-123.

„Burma Resolution in Security Council, vetoed by Russia and China: Implications for RtoP.“ *ICRtoP*, 2007 (online). Dostupné z: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/128-the-crisis-in-burma/793-burma-resolution-in-security-council-vetoed-by-russia-and-china-implications-for-r2p>

Campbell Horace. 2012. *NATO's Failure in Libya: Lessons for Africa*. Pretoria: Africa Institute of South Africa.

„Clarifying the Third Pillar of the Responsibility to Protect: Timely and Decisive Response“ *ICRtoP* 2011. (online; PDF). Dostupné z: [http://responsibilitytoprotect.org/Clarifying%20the%20Third%20Pillar%20of%20the%20Responsibility%20to%20Protect_Timely%20and%20Decisive%20Response\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Clarifying%20the%20Third%20Pillar%20of%20the%20Responsibility%20to%20Protect_Timely%20and%20Decisive%20Response(1).pdf)

„Clear and convincing evidence of chemical weapons use in Syria, UN team reports“ UN News Centre, 2013 (online). Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=45856#.Vx-4ttSLTGj>

Cohen, Roberta. 2003. „Sovereignty as Responsibility: the Guiding Principles on Internal Displacement.“ A Public Lecture hosted by the Calcutta Research Group and the Refugee Studies Centre of Jadavpur University. Calcutta, December 5, 2003. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/~media/research/files/speeches/2003/12/05humanrights-cohen/20031205.pdf>

Cronogue, Graham. 2012. „Responsibility to Protect: Syria The Law, Politics, and Future of Humanitarian Intervention Post-Libya.“ *International Humanitarian Legal Studies* 3 (1), 124-153. Dostupné z: www.jstor.org (10. 1. 2016)

- Dembinski, Matthias, Reinold, Theresa. 2011. „Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives“ *Peace Research Institute Frankfurt* (online; Pdf). Dostupné z: http://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/prif107.pdf (12. 3. 2016)
- Deng, Francis, Luck Edward. 2011. „Special Advisers of the United Nations Secretary-General on the Prevention of Genocide, Francis Deng, and on the Responsibility to Protect, Edward Luck, on the situation in Syria.“ *United Nations Press Release* (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/OSAPG%20statement%20Syria%2022%20July%202011%20FINAL.pdf> (12. 4. 2016)
- Dietrich, John W. 2013. „R2P and Intervention after Libya.“ *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences* 5 (2), 323-352. Dostupné z: www.jstor.org (6. 1. 2016)
- Dunne, Tim, Gifkins Jess. 2011. „Libya and the state of intervention.“ *Australian Journal of International Affairs* 65 (5), 515–529. Dostupné z: www.jstor.org (9. 4. 2016)
- Garwood-Godwers, Andrew. 2013. „The Responsibility to protect and the Arab spring: Libya as the exception, Syria as the norm?“ *UNSW Law Journal* 36(2), 594-618. Dostupné z: www.jstor.org (10. 1. 2016)
- Gazzini, Claudia. 2011. „Was the Libya Intervention Necessary?“ *Middle East Report*. 2-9. Dostupné z: www.jstor.org (10. 1. 2016)
- „Genocide in Rwanda.“ *United Human Right Council*. 2016 (online). Dostupné z: http://www.unitedhumanrights.org/genocide/genocide_in_rwanda.htm/ (12. 1. 2016)
- Global Centre for the Responsibility to Protect. 2015. „4 Years, 4 Vetoes, 220,000 dead: Statement on the Fourth Anniversary of the Syria Conflict.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.globalr2p.org/media/files/2015-march-syria-anniversary.pdf>
- Global Centre for the Responsibility to Protect. 2015b. „UN Security Council Veto Restraint.“ (online). Dostupné z: http://www.globalr2p.org/our_work/un_security_council_veto_restraint
- Huliaras, Asteris . 2001. „Qadhafi's Comeback: Libya and Sub-Saharan Africa in the 1990s“ *African Affairs* 100 (398), 5–25. Dostupné z: www.jstor.org (6. 3. 2016)

Chulov, Martin. 2011. „Turkey imposes sanctions on Syria in protest over deaths“ The Guardian. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2011/oct/04/bashar-al-assad-syria>

International Commission on Intervention and State Sovereignty. 2001. „The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf (26. 3. 2014)

„International Human Development Indicators.“ United Nations Development Programme, 2015 (online). Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries>

Jokic, Aleksander. 2012. „What's A Just War Theorist?“ *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology* 4 (2), 91–114. Dostupné z: <http://www.jtpcrim.org/August-2012/7-Whats-a-JustWarTheorist-Jokic.pdf> (6. 1. 2016)

Jubilut, Liliana Lyra. 2012. „Has the ‘Responsibility to Protect’ Been a Real Change in Humanitarian Intervention? An Analysis from the Crisis in Libya.“ *International Community Law Review* 14 (4), 309–335. Dostupné z: www.jstor.org (6. 1. 2016)

Knoops, Vera. 2011. „Euro-Mediterranean relations and the Arab Spring“ EU Centre in Singapore Background Brief. Červen 2011(online; Pdf). Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/33653/1/BB006-ArabSpring-VKnoops.pdf> (12. 1. 2016)

„Kosovan death toll is its argument for independence.“ *The Telegraph*, 30. 11. 2009 (online). Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/expat/expatnews/6692257/Kosovan-death-toll-is-its-argument-for-independence.html> (12. 1. 2016)

Labott, Elise, Kopan Tal. 2016. John Kerry: ISIS responsible for genocide. CNN. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2016/03/17/politics/us-iraq-syria-genocide/>

McElroy, Damien. 2011. Libya: Nato to be investigated by ICC for war crimes. The Telegraph. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8866007/Libya-Nato-to-be-investigated-by-ICC-for-war-crimes.html>

McHugo, John. 2015. Syria: A Recent History. London: Saqi.

McInnis, Kathleen J. 2016. „Coalition Contributions to Countering the Islamic State.“ Congressional Research Service (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R44135.pdf>

Meyer, Jason Dominiguez. 2012. „From Paralysis in Rwanda to Boldness in Libya: Has the International Community Taken „Responsibility to Protect“ from Abstract Principle to Concrete Norm under International Law?“ *Houston Journal of International Law*, 34 (1), 87–107. Dostupné z: www.srn.com

Milne, Seumas. 2011. „If the Libyan war was about saving lives, it was a catastrophic failure.“ *The Guardian*. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/26/libya-war-saving-lives-catastrophic-failure> (9. 4. 2016).

„Monitoring a cessation of armed violence in all its forms“ *United Nations Supervision Mission in Syria, 2012* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unsmis/>

Morris, Justin. 2013. „Libya and Syria. R2P and the spectre of the swinging pendulum“ *International Affairs* 89 (5), 1265–1283. Dostupné z: <https://www.ebscohost.com/> (14.4.2016).

Naimark, Norman. 2006. *Plameny nenávisti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny
„National Transitional Council – Libya.“ *National Transitional Council*, 2015 (online). Dostupné z: <http://ntclibya.org/> (5. 4. 2016).

Nebehay, Stephanie. 2011. Libya attacks may be crimes against humanity: U.N. Reuters. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-libya-protests-rights-idUSTRE71L4Z020110222>

Norooz Efraun. 2015. „Libya, Resolution 1973 and the Responsibility to Protect (R2P)“ (online; PDF). Dostupné z: <http://static.cejiss.org/data/uploaded/1427712342560473/Article%2005.pdf> (15. 3. 2016).

North Atlantic Treaty Organization 2015. „NATO and Libya.“ (online). Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm

North Atlantic Treaty Organization 2011. „NATO Secretary General statement on end of Libya mission.“ (online). Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_80052.htm

North Atlantic Treaty Organization 2011b. „Operation UNIFIED PROTECTOR Protection of civilians and civilian populated areas.“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_04/20110407_unified-protector-protection-civilians.pdf

Oluwadare. Abiodun Joseph. 2013. „Human Security, the Responsibility to Protect and the Crisis in Darfur“ *International Affairs and Global Strategy*, 15 (13), 1–13. Dostupné z: <http://www.iiste.org/Journals/index.php/IAGS/article/view/8014/8299> (6. 1. 2016)

Orend, Brian. 2002. „Justice after War.“ *Ethics & International Affairs* 16 (1), 43–56. Dostupné z: http://www.carnegiecouncil.org/publications/journal/16_1/articles/277.html (6. 1. 2016)

Past Presidents. General Assembly of the United Nations, 2016 (online). Dostupné z: <http://www.un.org/pga/70/president/presidents-of-the-general-assembly/>

„Questions and Answers about IDPs.“ The Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 2013 (online). Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/IDPersons/Pages/Issues.aspx>

„Removal of Syria’s chemical weapons material complete, announces OPCW-UN mission“ UN News Centre, 2014 (online). Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48103#.Vx--W9SLTGj>

Reuters. 2015. China repeats opposition to force in Syria. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-china-idUSKCN0SA03X20151016>

Rose, Stephen. 2014. „Moving Forward with the Responsibility to Protect: Using Political Inertia To Protect Civilians“ *Boston College International and Comparative Law Review* 37 (1), 209–240. Dostupné z: www.jstor.org (8. 2. 2016)

Shaheen, Kareem. 2016. Almost 1,500 killed in chemical weapons attacks' in Syria. The Guardian. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/14/syria-chemical-weapons-attacks-almost-1500-killed-report-united-nations>

Security Council. 2013. „Security Council Report 2013: UN Sanction“ (online; PDF). Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/special_research_report_sanctions_2013.pdf

„Security Council Press Statement on Libya.“ United Nations, 2011c (online). Dostupné z: <http://www.un.org/press/en/2011/sc10180.doc.htm>

Sharp, Jeremy. 2010. *Syria background and US Relations*. Philadelphia: Diane Publishing

Stahn, Carsten. 2007. „Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm?“ *The American Journal of International Law* 101 (1), 99–120. Dostupné z: www.jstor.org (8. 2. 2016)

Stent, Angela. 2016. „Putin’s Power Play in Syria“ *Foreign affairs* (online). Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-12-14/putins-power-play-syria>

Sun, Yun. 2012. „Syria: What China Has Learned From its Libya Experience“ *East-West Centre* (online; PDF). Dostupné z: http://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/apb152_1.pdf

„Syria: ICRC and Syrian Arab Red Crescent maintain aid effort amid increased fighting“ *International Committee of the Red Cross*, 2012 (online). Dostupné z: <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2012/syria-update-2012-07-17.htm>

„Syria“ *Global Centre for the Responsibility to Protect*, 2016b (online). Dostupné z: <http://www.globalr2p.org/regions/syria>

Thakur, Ramesh. 2013. „R2P after Libya and Syria: Engaging Emerging Powers“ *The Washington Quarterly* 36 (2), 61–76. Dostupné z: www.jstor.org (8. 4. 2016)

The Guardian. 2011a. *Libya defectors: Pilots told to bomb protesters flee to Malta*. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/21/libya-pilots-flee-to-malta> (9.4.2016).

The Guardian. 2011b. „Libya rebels isolate Gaddafi, seizing cities and oilfields“ Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/24/libya-rebels-control-gaddafi-oilfields> (9.4.2016).

The Guardian. 2015. More than 90% of Russian airstrikes in Syria have not targeted Isis, US says. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/07/russia-airstrikes-syria-not-targeting-isis>

„The Responsibility to Protect.“ *Office of the Special Adviser on the Prevention of Genocide*, 2014 (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>

„The Responsibility to Protect – on a case by case basis.“ *United Nations*, 2016 (online). Dostupné z: <http://www.unric.org/en/responsibility-to-protect/26988-the-responsibly-to-protect-on-a-case-by-case-basis>

Trapp, Ralf. 2015. „LESSONS LEARNED FROM THE OPCW MISSION IN SYRIA“ OPCW (online; PDF). Dostupné z: https://www.opcw.org/fileadmin/OPCW/PDF/Lessons_learned_from_the_OPCW_Mission_in_Syria.pdf

„UN Documents for Syria“ *United Nations*, 2016b (online). Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/syria/>

United Human Right Council. 2016. „Genocide in Rwanda“ (online). Dostupné z: http://www.unitedhumanrights.org/genocide/genocide_in_rwanda.htm/ (12. 1. 2016)

Vandewalle, Dirk. 2012. *A History of Modern Libya*. New York: Cambridge University Press.

Weiss, Thomas G. 2014. „Military Humanitarianism: Syria Hasn't Killed It“ *The Washington Quarterly* 37 (1), 7–20. Dostupné z: www.jstor.org (14. 4. 2016)

Williams, Paul, Ulbrick, Trevor, Worboys Jonathan. 2012. Preventing Mass Atrocity Crimes: The Responsibility to Protect and the Syria Crisis *Case Western Reserve Journal of International Law* 45 (12), 473–503. Dostupné z: www.jstor.org (10. 4. 2016)

Wilson, Gary. 2014. Applying the Responsibility to Protect to the ‘Arab Spring’ *Liverpool Law Review* 35 (2), 157–173. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10991-014-9151-6> (14.4.2016).

Abstrakt

Tato magisterská diplomová práce se zabývá fenoménem tzv. arabského jara v Libyi a Sýrii v kontextu konceptu Responsibility to protect. Práce si klade za cíl popsat a porovnat vývoj arabského jara v Libyi a Sýrii, včetně zapojení mezinárodního společenství. Hlavní tezí této práce je, že *intervence mezinárodního společenství v Libyi byla provedena v souladu s kritérii konceptu R2P*. Práce zároveň předpokládá, že *v případě syrského konfliktu nebyla naplněna všechna kritéria konceptu R2P, tudíž nedošlo k realizaci intervence za účelem ochrany civilního obyvatelstva*. Práce se snaží zjistit, jaké nedostatky konceptu Responsibility to Protect se projevily v kontextu obou konfliktů a jaká je jeho další uplatitelnost v praxi.

Klíčová slova: Responsibility to Protect, arabské jaro, Libye, Sýrie, vojenská intervence

Abstract

This thesis deals with the Arab Spring phenomenon in Libya and Syria in the context of the Responsibility to protect. The main objective of this thesis is to describe and compare development of the Arab spring in Libya and Syria, including the involvement of the international community. The basic presumption is that the military intervention in Libya was conducted in accordance with the criteria of the concept of R2P. Whereas in Syria, not all of the standards of the Responsibility to protect were accomplished and therefore there was no intervention in order to protect civilians. This thesis is trying to identify weaknesses of the R2P in the context of both conflicts and what is its next application in practice.

Key words: Responsibility to Protect, arab spring, Libya, Syria, military intervention